

**Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta**

Bakalářská práce

**HRY A ČINNOSTI PRO ROZVOJ KOMUNIKACE
V PŘEDŠKONÍM ZAŘÍZENÍ**

Marcela Ševelová

Vedoucí práce Mgr. Gabriela Smečková, Ph.D.

Olomouc 2007

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ.....	8
2 HRA.....	12
2.1 Vymezení.....	12
2.2 Dělení her.....	14
2.3 Druhy herní činnosti.....	15
2.4 Formy hry.....	18
2.5 Prostředky hry.....	18
3 VÝZNAM HRY PRO DÍTĚ.....	19
3.2 Základní principy rozvíjení hrové činnosti.....	19
3.3 Podstata hrové činnosti.....	20
3.4 Význam hry.....	20
4 PODMÍNKY PRO HRU A HERNÍ VYBAVENÍ.....	22
4.1 Cíl předškolního vzdělávání.....	22
4.2 Význam předškolních zařízení.....	23
4.3 Podmínky pro hru.....	24
4.4 Hračky a herní vybavení.....	25
5 REALIZACE HRY A ČINNOSTI PRO ROZVOJ KOMUNIKACE V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ.....	26
5.1 Hry na senzomotorické úrovni.....	28
5.2 Hry na úrovni předoperační.....	33
5.3 Hry na úrovni klasifikačních operací.....	36
5.4 Hry na úrovni formálních operací.....	39
5.5 Hry pro rozvoj řeči – předcházíme poruchám mluvního projevu.....	40
PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
6 KASUISTIKY.....	46
6.1 Dítě: Olin.....	46
6.2 Dítě: Ivana.....	50
6.3 Dítě: Marie.....	53
7 ZÁSOBNÍK HER, PÍSNÍ, ŘÍKADEL, ROZPOČITADEL, KTERÉ AUTORKA POUŽÍVÁ PŘI PRÁCI S DĚTMI V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	56
7.1 Pohybové hry.....	56
7.2 Písňe.....	56
7.3 Říkadla, básně a rozpočítadla.....	56
ZÁVĚR.....	57
LITERATURA.....	59
ANOTACE.....	62
PŘÍLOHY.....	64

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené literatury a použila zkušenosti z 26 leté praxe s dětmi v mateřské škole.

Ve Fryštáku dne .....

Marcela Ševelová:.....

Děkuji tímto Mgr. Gabriele Smečkové, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytování profesionálních rad a materiálových podkladů.

Děkuji svým spolupracovnícům a své rodině za trpělivost, kterou se mnou měli při vytváření této práce.

ÚVOD

„Každý z nás si přeje mít někoho, kdo by ho poslouchal a vyslechl, komu by se mohl vypovídat.“

John Killinger

Schopnost člověka přijímat a předávat informace jsou základní potřebou člověka. Člověk se učí komunikovat s druhými lidmi, učí se s nimi žít. Tento proces začíná od narození kdy prvním hlasovým projevem je novorozenecký křik, dítě si projde obdobím žvatlání, broukání. Kolem prvního roku nastává období vlastního vývoje řeči. Zpočátku vývoj řeči probíhá v nejužším kruhu rodiny. Je to projev socializace dítěte. První slůvka a kontakty s blízkými osobami, jednoslovné věty, první říkanky. Později se dítě setkává s vrstevníky v předškolním zařízení. Pozoruji děti od prvního nástupu do mateřské školy ve věku tří let a potom je vidím když dosáhly předškolního věku šesti let a žasnu nad tím rozdílem kde jsme byli a kam se dostali – dítě se vám mění před očima a je to úžasný pocit když jste přítom jako já už 26 let. Jako logopedická asistentka pracuji od roku 1989 v naší mateřské škole a proto si všímám řečových schopností, vyskytujících se problémů v komunikaci řeči a užívání mluvené řeči jako komunikačního prostředku.

Komunikace je cestou ke vzájemnému porozumění. V tomto procesu musíme pochopit a přijmout pocity druhých, to znamená že si něco sdělujeme – své představy, postoje, předsudky, názory, přesvědčení. Se zájmem si nasloucháme navzájem, abychom mohli komunikovat.

Narušená komunikační schopnost je hlavním důvodem nesouladu člověka s okolním světem, má to neblahý důsledek na jeho vztahy s lidmi.

Schopnost dobře komunikovat je jedním ze základních pilířů v mezilidských vztazích a proto je třeba se jej učit už v předškolním věku.

Autorka bakalářské práce si zvolila téma „Hry a činnosti pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení“.

Cílem této bakalářské práce je na základě studia odborné literatury i praxe nastínit problematiku her a činnosti pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení a užívání mluvené řeči jako komunikačního prostředku a přiblížit práci s dětmi v mateřské škole. V předškolním věku jsou hra a hrové činnosti článkem k socializaci a komunikaci. Za dobu mé praxe se hry a činnosti dětí změnily, požadavky dítěte jsou náročnější s dobou, která dnes je, ale podstatou stále zůstává hra a herní činnosti a proto chci touto prací rozebrat jejich možnosti v mateřské škole.

Teoretická část zahrnuje pět kapitol. V kapitole Terminologické vymezení pojmů se vysvětluje význam základních pojmů, které vycházejí z této práce.

V kapitole Hra jde o seznámení s vymezením, dělením hry a podrobným seznámením s druhy herních činností, popisem forem a prostředků hry.

V kapitole Význam hry pro dítě jsem chtěla seznámit se základními principy rozvíjení hrové činnosti, podstatou a významem hry.

Další kapitola Podmínky pro hru a herní vybavení je tu proto, aby bylo jasné co je cílem mateřské školy a jaký je význam předškolního zařízení. Dále jsou v obsahu kapitoly uvedeny podmínky pro hru, vytvoření prostředí a uvedení nároků na vhodné a bezpečné hračky pro děti, které rozvíjí komunikační schopnosti jedince.

Poslední kapitolu této části tvoří Realizace hry a činností pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení, kde jsem chtěla seznámit s možnostmi pro rozvoj komunikace.

Praktická část zahrnuje Kasuistiky dětí a možnosti práce s konkrétním komunikačním problémem. V této části se pokouším shrnout poznatky z teoretické části a aplikovat je do praktické části.

Další částí praktické části s názvem Zásobník her, písní, říkadel a rozpočítadel které používám při práci s dětmi v mateřské

škole je nabídka pohybových her, písní, říkadel a rozpočítadel, které mohou pomoci k rozvíjení komunikačních schopností dítěte.

Na světě nejsme sami. Setkáváme se s druhými lidmi a mluvíme s nimi. Do styku přicházejí různé dvojice, někdo je hovořící, někdo naslouchající a tak vyvstává otázka kdo s kým, kdy, kde a proč hovoří. Mohla bych tu teď vyjmenovat dlouhý seznam různých účastníků hovoru, kteří někde a proč přicházejí do styku.

Ale spíš mě zajímá to vzájemné sdílení – setkávání a rozhovor. Rozhovor, který může být krátký, dlouhý, nic neříkající, chtěný i nechtěný, hluboký i povrchní, jedinečný i opakující se, jednou a dost, rozhovor na pokračování, přátelský i nepřátelský. Zkrátka je to příležitost pro navázání vztahů s druhými lidmi ve skupině, kdy si vzájemně nasloucháme.

Můžeme si naslouchat očima.

(výrazu obličeje)

Můžeme si naslouchat ušima.

(slovům)

Můžeme si naslouchat srdcem.

(láskou)

TEORETICKÁ ČÁST

1 Terminologické vymezení pojmů

V kapitole Terminologické vymezení pojmů chci objasnit význam klíčových slov pro lepší orientaci v textu, se kterými se v práci setkáme.

Klíčová slova:

„Činnost – aktivita:

- všeobecně činnost zejména živých bytostí,
- jako Psychologický pojem vyjadřuje, že jejím původcem je subjekt se specifickými charakteristikami, který sděluje určitý cíl, vynakládá volní úsilí a jehož snažení je ovlivněno sociálním kontextem. Psychologickým pojmem byl rozpracován např. A. N. Leontjevem a jeho školou.
- jako pedagogický pojem bývá rezervován Jenofu tu skupinovou činnost, při níž člověk musí projevit vyšší úroveň iniciativy, samostatnosti, musí vynaložit větší úsilí, postupovat energičtěji, být celkově výkonnější a efektivnější. V tom smyslu je žákovy přihlížení učitelovu řešení úlohy na tabuli klasifikováno jako nižší úroveň aktivity, žákovy samostatné řešení úlohy v sešitě jako vyšší úroveň aktivity. → *učební činnost*“ (Průcha, 1995, s. 19).

„Funkce mateřské školy

Děti obvykle ve věku 4–6 let navštěvují mateřskou školu, aby se naučily „jak se učit“ adekvátně komunikovat, hrát a interagovat s jinými. Učitel poskytuje různé názorné materiály a aktivity pro motivaci dětí, aby se učily jazyk a slovíčka, matematiku, vědu a počítače, podobně jako hudbu, umění a společenské chování. Pro děti, které předtím strávily většinu času doma, může mateřská škola značit trénink, jak být bez strachu v nepřítomnosti rodičů. Mateřská škola též umožňuje rodičům (zvláště matkám) vrátit se do zaměstnání. Po mateřské škole, v závislosti od země, děti pokračují další úrovní, která se obvykle nazývá první stupeň

Mnoho soukromých společností v USA nazývá svou opatrovatelskou péčí 'Mateřská škola' nebo 'Kindergarden'. Mateřská škola může trvat půl dne (dopoledne nebo odpoledne) nebo může trvat od rána do večera (obvykle od 6 do 18 hodin)" (<http://cs.wikipedia.org/wiki>).

„Hra – forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá celý život, avšak v předškolním věku má své specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky, (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje a přístroje). Většina her má podobu sociální interakce s explicitně formulovanými pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, s převahou soutěžení). Výchozí situace, průběh a výsledky některých her lze formalizovat a rozhodování aktérů exaktně studovat. Těmito otázkami se zabývá speciální matematická disciplína – teorie her“ (Průcha, 1995, s. 78).

„Hračka představuje pro dítě v realistické nebo stylizované podobě svět, který ho obklopuje, motivuje jeho činnost, prožívání a konání. Hra s dobrou a funkční hračkou podněcuje fantazii a tvořivé myšlení, podporuje tělesný rozvoj a napomáhá začleňování dítěte do světa jiných lidí, do jeho současného i budoucího života“ (Valenty (2001, s. 51).

„Komunikace – dorozumívání, sdělování. Z pedagogického hlediska je důležitá sociální komunikace, tj. sdělování a dorozumívání mezi lidmi. Mívá tuto strukturu: mluvčí – záměr sdělení – formulace sdělení – vlastní sdělení – posluchač – interpretace obsahu a záměru mluvčího – reakce posluchače. Sociální komunikace vytváří základní souvislosti mezi hlavními stránkami sociálního styku

lidí: mezi činností, interakcí a společenskými vztahy. → *pedagogická komunikace* → *didaktická komunikace*“ (Průcha, 1995, s. 101)

Logopedie „vědní obor → *speciální pedagogiky*, zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláním osob s řečovým a jazykovým postižením“ (Průcha, 1995, s. 110),

- „obor speciální pedagogiky, zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s poruchami sdělovacího procesu (speech-therapy)“ (<http://psychologie.nazory.cz/slovník.htm>).

„Mateřská škola – předškolní zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v současnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zpravidla ve věku od 3 do 6 let. Není součástí povinné školní docházky“ (Průcha, 1995, s. 113).

„Mateřský jazyk

- Jazyk příslušníků určitého etnického společenství, který si osvojují děti hlavně prostřednictvím verbální komunikace s rodiči aj.
- Vyučovací předmět zařazovaný jako povinný a nejdůležitější v učebních předmětech základních a středních škol. Různé země se odlišují pojetím tohoto předmětu. V ČR jsou tradičně jeho hlavními složkami gramatika (mluvnice), sloh a literární výchova. V zahraničí se zdůrazňuje komunikativní a praktická funkce předmětu, u nás dříve dominoval gramatický a teoretický aspekt. Nově koncipovaná kurikula (např. obecná škola a občanská škola) už rovněž zavádějí členění na jazykovou, komunikační a literární výchovu“ (Průcha, 1995, str. 113).

„Předškolní zařízení = „Mateřská škola ve státech střední Evropy znamená předškolní zařízení pro děti od 3 do 6 let. V mnoha jiných zemích se nazývá „kindergarten“ (z němčiny – „zahradka pro děti“) a označuje první stupeň vzdělání pro děti ve třídě. Tedy termín mateřská škola v některých zemích označuje součást formálního

školního systému, zatímco v jiných zemích může znamenat předškolní zařízení nebo opatrovatelkou péči“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki>).

„Slovní zásoba – z pedagogického hlediska má svoji důležitost postupné rozvíjení slovní zásoby → *mateřského jazyka* je součástí mentálního vývoje dítěte a adolescenta. Např. slovní zásoba (aktivní) dítěte ve věku 6 let činí zhruba 2500 slov. Určitá úroveň slovní zásoby podmiňuje realizaci školního vzdělávání dětí, které naopak různými druhy učiva slovní zásobu žáků dále rozvíjí“ (Průcha, 1995, str.202).

„Vývoj řeči – součást mentálního vývoje dítěte a podmínka jeho vzdělávání. Probíhá od prvních dnů života dítěte prostřednictvím komunikace s dospělými, od stádia předverbálního až k formování jazykové kompetence dospělého. Z pedagogického hlediska má vývoj řeči důležitost tím, že:

- jednak je stimulován → *jazykovou výchovou* a celkově školním vzděláváním,
- jednak je normální vývoj řeči podmínkou úspěšnosti vzdělávacích procesů. Vývoj řeči je teoreticky a empiricky zkoumán v tzv. Vývojové psycholingvistice. U nás má tento výzkum tradice z 30. let a dříve (práce F. Čády, V. Příhody aj.), nyní se neprovádí. Vývojem řeči se zabývá též → logopedie v souvislosti s diagnostikou a reedukací vad a poruch komunikace. → slovní zásoba → komunikační kompetence → vyjadřování“ (Průcha, 1995, str. (268)).

2 HRA

2.1 Vymezení

„Hra je forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, rekreační, diagnostický, terapeutický.

Zahrnuje činnost jednotlivce, dvojice, malé i velké skupiny. Existují hry, v jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje, přístroje).

Většina her má svou podobu sociální interakce explicitně formulovanými pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, soutěžení). Výchozí situace, průběh a výsledky některých her lze formalizovat a rozhodování některých aktérů exaktně studovat“ (Průcha, Mareš, Walterová, 1995, s. 75).

„Hra je významným projevem člověka, který jej provází po celý jeho život. Se všemi svými specifiky je klíčovým projevem předškolního dítěte. Převažující projevy hry v předškolním věku jsou důležité pro další psychický vývoj dítěte“ (Vrhelová, 2004, s. 1.1).

„Hra je jednou z vývojových potřeb v předškolním věku a současně i nejpřirozenější aktivitou dítěte v tomto období. Jejím prostřednictvím se všestranně rozvíjí osobnost dítěte a prostřednictvím hry je také možno dítě také diagnostikovat. Hra odráží stav jeho vývoje, a to platí pro děti zdravé i děti s handicapem“ (Pipeková, 1998, s.54).

„Děti si hrají proto, aby se zbavily přebytečné energie. Hra je projev zvláštní vrozené síly a energie, kterou dítě potřebuje vybit“ (Spencer in Opravilová, 1988, s. 5).

„Hra je druh funkčního cvičení, v němž se dítě podobně jako zvířecí mládě připravuje pro budoucí život. Zvířata si hrají, protože hra je pro ně užitečné cvičení a zdokonalování dovedností, které potřebují v dospělosti“ (Gross in Opravilová, 1988, s. 5).

„Hra je zvláštní projev vývoje, při níž jedinec opakuje vývoj druhu. Děti jsou článkem přírodního řetězu a tak jako ve svém embryonálním vývoji procházejí stádií od prvoka k člověku, tak ve svých hrách znovu prožívají v posloupnosti prehistorického a primitivního člověka vývoj lidstva“ (Hall in Opravilová, 1988, s. 5).

„Hra je možnost jak proniknout do hlubinných stránek osobnosti, poznat její přání a zaměření a využít hru jako metodu při léčení duševních nemocí“ (Freud in Opravilová, 1988, s. 5).

„Hra je spojena s intelektuálním vývojem a s procesy asimilace a akomodace. Asimilace je proces, kterým jedinec přizpůsobuje a mění zvnějšku přijímané informace, akomodace znamená, že se naopak sám vnějšmu světu přizpůsobuje. Intelektuální vývoj je výsledkem stálé souhry mezi těmito procesy, které by měly být v rovnováze. Jestliže převládá proces přizpůsobování se, tedy akomodace, dochází k nápodobě. Jestliže převládne asimilace, to znamená včleňování nového zážitku mezi dřívější, a dítě ho mění podle své potřeby, dochází ke hře. Hra tedy znamená asimilaci, nápodoba akomodaci a obě jsou důležitou součástí rozumového vývoje“ (Piaget in Opravilová, 1988, s. 5).

„Hra je jednou z vývojových potřeb tohoto období (předškolního věku) a je vedoucí činností, to znamená, že se právě jejím prostřednictvím nejplněji a nejpevněji rozvíjí celá osobnost dítěte. Ve hře se rozvíjejí pohybové schopnosti zručnost, rozumová

bystrost, různé druhy praktické činnosti i citové reakce a prožívání, vztahy k druhým a charakterové a morální vlastnosti. Tím vším připravuje hra podmínky pro plynulý vývoj osobnosti dítěte ve škole a v celém dalším životě“ (Opravilová, 1988, s. 35).

Uvádíme v této práci definice hry z pohledu více autorů, protože pohled na hru a herní činnosti považujeme za nedílnou součást této práce a hru jako takovou za zásadní činnost pro formování vlastností člověka a jeho adaptaci ve společnosti.

Myslíme si, že období předškolního věku je ze všech hledisek pro formování člověka tím nejdůležitějším a vše co dítě v tomto věku dělá – dělá prostřednictvím her.

2.2 Dělení her

Dělení her, jako poznávací činnosti je rozděleno podle autorky Opravilové (1988) takto :

- dle schopností, které rozvíjejí (hry smyslové, pohybové, intelektuální, speciální),
- typu činnosti (napodobovací, dramatizující, konstruktivní a fiktivní),
- místa (exteriérové, interiérové),
- počtu hráčů (individuální, párové a skupinové),
- věku (hra kojenců, batolat, předškoláků),
- pohlaví (chlapci, děvčata).

V předškolní pedagogice dále Opravilová (1988) dělí hry na:

- volné,
- tvořivé,
- s pravidly.

Caillois (in Opravilová, 1988) uvedl originální typologii her:

- atonální,
- aleatorické,

- mimikrické
- vertigonální.

Intelektuální vývoj hry dle čtyř základních období je podle Piageta (in Opravilová, 1988)

1. senzomotorické,
2. symbolická reprezentace,
3. symbolická hra,
4. hrové předstírání.

2.3 Druhy herní činnosti

V této části práce chci objasnit, že nedílnou součástí jednotlivých kategorií her jsou hrové činnosti, které jsou rozděleny do jednotlivých kategorií. Součástí výchovy v předškolním věku probíhá právě formou hrových činností, jejichž prostřednictvím si dítě uspokojuje své touhy, základní potřeby a osvojuje schopnost spolupráce, rozvíjí si prosociální chování, komunikaci s dětmi a tím i schůdnější cestu k začlenění v kolektivu, společnosti lidí. Proto spojení dětí, hry a hrové činnosti jsou v předškolním zařízení tou nejdůležitější náplní celého dne.

Druhy hrové činnosti z hlediska poznávacího se dělí autorka Opravilová (1988) do dvou skupin:

- Hry tvořivé
- Hry s pravidly

Další dělení Opravilové (1988) her k podpoře poznávací činnosti z hlediska osvojování podstatných znaků a vztahů, funkčních a druhových vlastností:

- Hry s pravidly

Z názvu je zřejmé, že podstatou těchto her jsou pravidla, která musí dítě respektovat, jinak by nebylo možné hru uskutečnit. Hry s pravidly se dají rozdělit na didaktické a pohybové.

Hry s pravidly přispívají k osvojování mravních a společenských norem, učí vzájemnému respektování, dodržování

výchovného režimu i společenskému soužití mezi dětmi a dospělými. Radíme tu hry lidové, pohybové, sportovní, soutěživé a stolní. Obsahují vždy soubor pravidel a postupů, které je třeba dodržet pro úspěšný průběh hry.

Dítě učí být ukázněné, spolupracující, s ostatními, učí se podřídit, vynaložit úsilí, rozvíjet mravní kvality.

Velký význam poznávací a sebepoznávací, sebevýchovný – soustředění, sebeovládání.

- Hry senzorické k rozlišování vnějších, smyslových kvalit věcí

Tyto hry slouží hlavně k poznávání barev, tvarů, velikosti. Při poznávací činnosti se využívá hraček, pomůcek.

- Hry intelektuální hry zaměřené na rozvoj myšlení

Hry, ve kterých třídíme, vyhledáváme shody a rozdíly, přiřazujeme, seskupujeme podle druhu příslušnosti, řešíme problém přiměřeně intelektuálnímu vývoji dítěte. Jsou to také hádanky, skládky rozstříhaných obrázků v celek, bludiště, puzzle, řešíme konce pohádek, příběhů, hledáme logické souvislosti.

- Hry didaktické na rozvoj poznávacích funkcí

Hra didaktická slouží k předávání poznatků a dovedností pro děti velice přitažlivou hravou formou. Má pevnou strukturu, vytýčíme si úkol a cíl, kterého chceme dosáhnout. Použití se podřizuje určitým zásadám, jinak by se nepodařilo dosáhnout daného cíle. Je třeba přihlížet k věku dítěte, jeho úrovni vědomostí, zvláštnostem dětského vnímání, ale také momentálnímu zdravotnímu stavu, zájmu dětí a jejich individuálním zvláštnostem. Hru volíme nejdříve jednoduchou, později a postupujeme ke složitějším tématům, navazujeme na to co dítě zná, seznamujeme je s pravidly práce a zacházení s různými materiály. Vhodnou motivací může být jednoduchá básnička, písnička.

Didaktická hra má stanovenou přesně svou metodiku, pravidla, zvláštnosti a pomůcky. Dítě se učí poznávat, vyjadřovat vzájemné vztahy, podobnost, nadřazenost, podřízenost, rovnost, vztah příčin a následků, množství a polohu, logické souvislosti.

- Hry pohybové

Je to speciální skupina her, při kterých si dítě osvojuje složitější pohyby a upevňuje pohybové schopnosti. Pravidla jsou potřebná k vytvoření dovednosti sladit své pohyby s pohyby druhých. Některé hry mají námět, jiné ne, základem však bude pohyb a dodržování pravidel. Při těchto hrách se zapojují velké svalové skupiny, zlepšuje se činnost kardiovaskulárního systému a plic. Tyto hry vyvolávají nadšení, radost z pohybu a mohou vést dítě k velkým výkonům (Monatová, 1975). V mateřské škole se provádí určitá cvičení za doprovodu společného zpívání nebo říkání básniček, což je pro děti více zajímavé a lákavé než jen strohé cvičení.

- Hry napodobivé

Dítě si samo stanoví svůj herní záměr a cíl. Ve hře se odráží okolní svět dítěte, jeho dojmy, zážitky, pozorování, vzory dospělých. Dítě používá hračky, předměty i materiál ze světa dospělých k inspiraci hry.

- Hry konstruktivní

Jsou různé typy kombinačních a konstruktivních her. Hry s různými stavebnicemi, dítě staví, řadí, kombinuje, obměňuje. Pro konstruktivní činnost se hodí také klasické dřevěné prvky či plastické, ale jako doplněk i panenky, autíčka, vláčky, zvířátka, nábytek na nádobí, pro panenku ke hrám v místnosti, ale i písek, voda, dřívka, kamínky, semínka, plody a přírodniny, které si dítě nasbírá venku.

Dále Opravilová (1988) dělí hry podle následujícího typu:

- podle schopností, které se rozvíjejí (smyslové, pohybové, intelektuální a speciální),
- podle typů činností (napodobovací, dramatizující, konstruktivní, fiktivní),
- podle počtu hráčů (individuální, párové, skupinové),
- podle věku (hra kojenců, batolat, předškoláků),
- podle pohlaví (dívčí a chlapecké).

V mateřské škole běžně rozeznáváme hry dle Pipekové (1998)

- manipulační,
- tématické,

- konstruktivní,
- intelektové,
- senzorické,
- napodobivé,
- slovní,
- rytmicko-hudební,
- dramatické.

2.4 Formy hry

Když pozoruji hru dětí ve třídě, probíhá ve třech podobách. Opravilová (1988) uvádí toto rozdělení v knize „Dítě si hraje a poznává svět“:

- hry individuální,
- hry párové,
- hry skupinové.

2.5 Prostředky hry

Prostředky hry vychází z terapeutických metod a psychoterapie.

Existují 4 podoby hry:

- dítě si hraje samo – dospělý pozoruje,
- dítě si hraje s ostatními – dospělý pozoruje,
- dítě si hraje s dospělým – dospělý pozoruje,
- dítě si hraje s dospělým , který ho současně pozoruje.

3 Význam hry pro dítě

V této části chci shrnout význam hry pro dítě, protože je skutečností, že rozvíjí slovní vyjadřování, poznávací a rozumové schopnosti, upevňuje a rozšiřuje fyzickou zdatnost, povahové vlastnosti, vytváří vztah k lidem, připravuje dítě na práci, rozvíjí jeho estetické schopnosti a má vliv na citový vývoj. Pro učitelku mateřské školy je hra nejdůležitějším prostředkem, kterého využívá ke každodennímu pozorování a jehož prostřednictvím získává přehled o stavu dítěte.

3.1 Hlavní oblasti pozorování dítěte

Hra je významným diagnostickým prostředkem, protože dítě je pozorováno v přirozené situaci ve které sledujeme vývoj dítěte:

- fyzický rozvoj,
- vývoj řeči a komunikace,
- kognitivní vývoj,
- sociální vývoj,

3.2 Základní principy rozvíjení hrové činnosti

Každý den pozorujeme, že hra vyvolává kladné emoce, nadšení, radost a děti o hru neztrácejí zájem a každý den jsou schopny ji obsahově obohacovat. Po shrnutí dojdeme k závěru, že hra má tento význam:

- psychologický pro komplexní rozvoj osobnosti, rozvíjí psychiku, seberealizaci, zbavuje napětí,
  - (1. rozvoj rozumový – vztahy, navazování kontaktů),
  - (2. rozvoj volní vytrvalost, trpělivost, houževnatost),
- pedagogický forma výchovy je obsažena ve všech složkách,
- sociální – socializace,
- diagnostický, pro stanovení diagnózy,
- terapeutický, pro léčbu nemocí.

3.3 Podstata hrové činnosti

Podstatou hrové činnosti, jak uvádí Opravilová (2004), je vyjádření vztahu k okolnímu světu, spontánní činnost, radost a uspokojení, hlavní činnost pro předškolní věk, sociální vztahy, manipulace s předměty, smysluplnost, získávání zkušeností, poznávání, samostatné jednání, formování charakteru a rozvíjení schopnosti socializace a komunikace.

Podstata hry dle Opravilové (1988) spočívá v těchto bodech:

- je založena na možnostech dítěte, přirozená, zvládnutelná
- podporuje psychickou rovnováhu dítěte
- přináší dítěti klid a vyrovnanost
- prověřuje dosaženou úroveň a schopnosti dítěte řešit, konat
- zpřesňuje dovednosti, vědomosti
- obohacuje sociální vztahy mezi dětmi
- hra je pro dítě příjemná, uspokojuje jeho potřeby

3.4 Význam hry

V této části chceme shrnout nejdůležitější významy hry pro dítě.

Opravilová (1988) uvádí, že hra posiluje bezprostřední styk dítěte se skutečností a její význam je mnohostranný a má:

- pragmatickoformativní význam - dítě bezprostředním stykem se skutečností získává potřebné smyslové zkušenosti a pohybové dovednosti a tento styk vede k poznání a samostatnému jednání ,
- etický význam hry - rozvíjení sociální stránky osobnosti dítěte, sdružování s vrstevníky a domlouvání se,
- sociálně výchovný význam - hra je první školou sociální a řečové komunikace,
- intelektuální význam - si aktivně v praktických situacích procvičuje své myšlenkové úsilí, rozvíjí analytické a syntetické operace.

„Význam hry v dětství je spojován především se snadnou zaměnitelností přání a reality, což souvisí s tím, že předměty nemají v myslí dítěte dosud ustálené vlastnosti a lze je snadno zaměňovat. Jejím významem je též spojován s biologickou podmíněností hry, kdy jsou herní projevy spojovány příkladně s nutností permanentních pohybových aktivit, jež umožňují plynulý růst chrupavčitých tkání“ (Vrhelová, 2006, s. 1).

„Podstata hry tkví v tom, že je přímo založena v možnostech dítěte, je pro ně přirozeně zvládnutelná, a proto podporuje jeho psychickou rovnováhu, přináší mu klid a vyrovnanost. Zároveň ověřuje schopnost dítěte něco vyřešit a vykonat, zpřesňuje jeho vědomosti, rozvíjí jeho dovednosti, obohacuje komunikaci a sociální vazby“ (Opravilová, 1988, s. 7).

Při pozorování hry jsme došli k závěru, že je pro dítě prostředkem ke zjišťování, co a jak funguje, jak se dá s předměty manipulovat a tím se rozvíjí jeho zručnost a obratnost i celková osobnost dítěte. Dítě potřebuje napodobovat zvuky předmětů a věcí, které ho obklopují a to přispívá k jeho mluvní aktivitě, lepšímu vyjadřování.

„Hra je pro dítě alternativním modelem komunikace v němž vyjadřuje své emoce, zkouší vztahy a ověřuje si své pocity. Hra je důležitou součástí slovníku dítěte, protože mu dává možnost vyjádřit své city, problémy a zkušenosti způsobem, který by jinak nebyl možný. Hra tvoří bránu do světa dítěte a cestu k jeho osobnosti, proto může sloužit jako nepřímý prostředek pro domluvení se a poznání tam, kde ostatní prostředky selhávají“ (Opravilová, 2004, str.23).

Hra je nedílnou součástí dítěte předškolního věku a jeho celodenní náplní, která jej rozvíjí po všech stránkách. Proto se snažíme v mateřské škole o pestrou nabídku herních aktivit, abychom přispívali k celkovému rozvoji dítěte.

4 Podmínky pro hru a herní vybavení

V této části práci chci objasnit cíl předškolního vzdělávání, význam předškolních zařízení, důležitost podmínek pro hru a nástroje hry – hračky, proto jsou nedílnou součástí mé práce. V průběhu staletí se podoba podmínek hry i hraček značně pozměnila. V krátkosti tedy přiblížím dnešní podmínky důležité pro hru. V době 21. století důsledkem modernizace a pokroku v technologiích, materiálech je na trhu široká škála hraček, které obohacují hru.

4.1 Cíl předškolního vzdělávání

„Mateřská škola je předškolní zařízení, která organizuje vzdělávání pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let.

Cíle předškolního vzdělávání:

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání pomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“ (zákon 561/2004 O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon).

Mateřské školy mají různý počet tříd – jednotřídky, dvojtřídky, trojtřídky, čtyřtřídky jsou nejběžnější, ale ve větších městech se objevují i pěti a šesti třídní mateřské školy.

Děti jsou v jednotlivých třídách rozděleny podle věku, ale mohou být i věkově smíšené.

Každá škola má zpracovaný svůj Školní vzdělávací program, na jehož základě si třídní učitelky tvoří třídní programy. Školní

vzdělávací program zaměřuje školu dle jejich možností, zájmů dětí, schopností dětí, zaměření pedagogického kolektivu. Zkrátka každá škola si může udělat svůj program ušitý té své škole na míru, který bude vyhovovat podmínkám dané školy. Toto od začátku hodnotím jako velké plus i když jeho zpracování znamená pro ředitele školy i pro kolektiv velký kus práce.

V mateřské škole je důležité aby učitelky se snažily o navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě, chtějí-li rozvíjet komunikační dovednosti dětí.

4.2 Význam předškolních zařízení

Význam předškolních zařízení, které nabízí podmínky pro hru, pestrou nabídku hraček, her a činností je důležitý pro všestranný harmonický rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku.

„Mezi předškolní zařízení, která nabízejí péči o malé děti patří jesle, mateřské a speciální mateřské školy, umístění dítěte v nich je dobrovolné a plně závisí na rozhodnutí rodičů. Stát na pobyt a péči o děti cizinců předškolního věku nepřispívá.

Jesle jsou určeny dětem od jednoho do tří let věku. Mateřské a speciální školy nabízejí péči o předškolní děti ve věku zhruba od tří do šesti let, v případě potřeby i déle (zejména to platí v případě dětí, které mají odklad školní docházky).

Nabídka mateřských škol je velice pestrá – existují školy s minimální nabídkou aktivit pro děti, tak i školy s výukou cizích jazyků, školy specializované na zpěv, výtvarnou výchovu, sport“ (Filipová, 2006).

„Předškolní zařízení zajišťuje, v součinnosti s rodinou, formou předškolní výchovy, všestrannou péči dětem zpravidla ve věku od tří do šesti let. Předškolními zařízeními jsou mateřské školy a speciální mateřské školy.

Tzv. speciální mateřské školy se od „běžných“ mateřských škol odlišují tím, že zajišťují péči o děti mentálně nebo smyslově nebo tělesně postižené, nebo o děti s vadami řeči, o děti s více vadami a o děti nemocné nebo zdravotně oslabené, umístěné ve zdravotnickém zařízení.

Zřizování, a stejně tak i rušení, předškolních zařízení přísluší především jednotlivým obcím v jejich tzv. samostatné působnosti. Obce tak však mohou činit jen se souhlasem“ (http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=155&typ=r&levelid=SP_352.HTM).

Význam předškolních zařízení, zvláště mateřských škol spočívá v možnosti zprostředkovat dětem kontakt s vrstevníky a zapojení do aktivit v přirozeném stimulačním prostředí školek. Cílem je vyrovnávat příležitosti, podmínky pro jejich vývoj, prostě dát všem dětem stejné šance pro všestranný rozvoj dítěte. Co se zanedbá v útlém dětství, se zpravidla už nedokáže později dohnat, rozvinout. Ve vývoji dítěte je důležitý každý den.

4.3 Podmínky pro hru

V předškolním vzdělávání musíme vytvořit dobré podmínky pro hru.

Učitelky mateřské školy mají velký prostor pro vytvoření podmínek. Každá škola si může podmínky vytvořit vhodné k realizaci svého školního vzdělávacího programu, Opravilová (2004) uvádí:

- úprava prostředí (zákoutí ke hře, místo pro hru s materiálem),
- variabilita vzdělávacích programů (úprava prostředí-koutky),
- hračky (tradiční, elektronické, technické, z různých materiálů),
- herní vybavení (odpovídající věku, možnostem využitelným v diagnostice dětí v mateřské škole.

4.4 Hračky a herní vybavení

Dítě k realizaci hry má nepřeberné množství nástrojů, které mu dávají výběr pro hru. Hračky představují spoustu hrových možností pro dítě.

Důležitá jsou také kritéria pro výběr hračky:

- věk dítěte,
- využití fantazie,
- srozumitelnost,
- škála herních možností,
- velikost,
- skladba herního souboru,
- vhodný materiál,
- tvar a barva,
- pevnost a trvanlivost,
- konstrukce a mechanika,
- bezpečnost hračky,
- cena hračky.

Správná hračka by měla podle Opravilové (2004):

- podněcovat pohybový, smyslový, rozumový, citový a estetický vývoj dítěte,
- rozvíjet jeho společenské postoje a napomáhat utváření dobrých zvyků,
- podněcovat a usměrňovat fantazii a tvořivost,
- měla by být hygienicky a zdravotně nezávadná a bezpečná,
- vkusná a pro děti přitažlivá,
- trvanlivá a odolná, zejména je-li určena pro hru skupiny dětí.

Hračky však lze také rozdělit podle pohlaví dítěte, kterému jsou určeny. Pak rozlišujeme hračky typicky chlapecké, jakými jsou autíčka, šlapací auta, postavičky vojáků, pistole, různorodé stavebnice atd. a dívčí, kam řadíme panenky, příslušenství k panenkám, kočárky, švihadlo

5 Realizace hry a činnosti pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení

V předškolním věku je hra orientována především na role, činnosti a pohybové aktivity, kontakt s vrstevníky.

Učitelka mateřské školy musí znát a dodržovat postup aby docházelo k rozvíjení komunikačních schopností prostřednictvím her a činností.

Činnosti dítěte jsou specifické pro každé věkové období. Činnosti jsou spojeny především s poznáváním , manipulací s předměty, s hrou a s učením.

Hra je vedoucí činnost dítěte předškolního věku a jedna z hlavních vývojových potřeb tohoto období.

Dílčí cíle projektů mateřských škol vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (Smolíková, 2006). Zahrnují v sobě všechny oblasti a splňují tak podmínku celistvosti a integrace. Záměrně jsou formulovány obecně, aby mohly být dále rozpracovány do dílčích cílů pro konkrétní věkovou skupinu.

Dítě a jeho tělo:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky;
- rozvoj a užívání všech smyslů.

Dítě a jeho psychika:

- rozvoj komunikačních dovedností (verbálních i neverbálních);
- osvojení si některých dovedností, které předcházejí čtení a psaní;
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem o učení, radost z objevování);
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat;

- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.

Dítě a ten druhý:

- posilování prosociálního chování, vytváření prosociálních postojů (sociální citlivost, tolerance, přizpůsobivost);
- rozvoj kooperativních dovedností.

Dítě a společnost:

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, poznávání a spoluvytváření pravidel soužití;
- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

Dítě a svět:

- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Zaměření – vize Školního vzdělávacího programu Mateřské školy Fryšták

Cílem Mateřské školy ve Fryštáku je poskytovat v předškolním věku, v jedné z rozhodujících etap v celoživotním učení základy vědomostí, dovedností a návyků potřebných pro vstup do ZŠ, pěstovat u dětí vztah k rodnému městu a okolí – Valašské oblasti, vést je ke vztahu ke kulturním tradicím a zvykům Fryštáku (vlastenectví), rozvíjet komunikační dovednosti, lásku k rodině a rodičům. Pro tuto vizi je třeba získat rodinu dětí a přispívat k rozvíjení partnerských vztahů v jejich výchově.

Děti, které přijdou do mateřské školy, se učí hrát. Začínáme vždy nejjednoduššími hrami, ve kterých se právě prolínají činnosti spojené s poznáváním, manipulací a učením.

5.1 Hry na senzomotorické úrovni

Hry manipulační

„Úroveň motoriky – podle pohybových schopností a obratnosti při manipulaci s hračkami usuzujeme na úroveň rozvoje jemné a hrubé motoriky“ (Pipeková, 1998, s. 55).

Hry kdy děti učíme manipulovat mají velký význam nejen pro cvičení pohybů rukou s předměty a motoriky celého těla, ale i pro celkový rozumový vývoj dítěte. Dítě získává informace cestou pokusu a omylu, zkoumá a poznává. Je zde důležitá role dospělého, aby děti vedl k pojmenování, popisování předmětů, jevů a věcí a tím aby pěstoval pozornost a soustředěnost dětí nad věcí přemýšlet a hledat souvislosti proč.

U nás v mateřské škole máme pro rozvoj jemné a hrubé motoriky spoustu her a hraček. Tím je zajištěn přiměřený rozvoj motoriky ruky a všeobecné obratnosti dítěte:

Textilní látkovou panna – na ní procvičujeme zavazování, zapínání, provlékání, pro děti má přínos pro rozvoj jemné motoriky, soustředěnosti, trpělivosti, koordinace oko, ruka.

Desku s vyřezávanými otvory na provlékání (motiv dům, květina, strom) – je to podložka na provlékání tkaniček podle vzoru nebo fantazie, pro dítě je přínosem v oblasti představivosti, paměti, pozornosti, logického myšlení a rozvoji jemné motoriky, je to i pomůcka pro rozvoj sebeobsluhy.

Obrázky chlapce a dívky – desky s otvory na provlékání tkaniček pro připevňování částí oblečení, pro dítě je přínosem posilování pozornosti a soustředění, rozvoj fantazie, jemné motoriky, koordinace oko, ruka.

Stavebnice medvídci – sestavování jednotlivých částí do výřezů podle velikosti, manipulace s předměty, pro dítě je přínosem trpělivost, soustředění, logické myšlení, jemná motorika.

Vkládačky tvarů – auto.

Kuličky – dřevěné nebo z umělé hmoty pro rozvíjení jemné motoriky.

Kolíčková mozaika pro rozvoj manipulace, jemné motoriky, poznávání barev, pro dítě je přínosem rozvoj pozornosti, fantazie a jemné motoriky.

Navlékací tyče – pro roztřídění podle barev, počtu, přínosem je trpělivost, soustředění.

Jako manipulační pomůcku využíváme všechny předměty a materiály z pracovní a výtvarné výchovy – látku, dřevo, přírodní materiál, kartony, papír, izolepy, vlnu, keramickou hlínu, modurit, plastelínu, písek, barvy na sklo, temperové, vodové, barvy na textil, barvy potravinářské.

Pracujeme s jednoduchými nástrojem – kladívko pro zatloukání hřebíčků, drátky, kleště, nůžky.

Práce s látkou – textilní koláže, vystřihování, nalepování.

Práce s přírodním materiálem- sběr přírodnin na vycházce, kamínky, dřívka, květiny, listy, ve třídě domalování na kameny temperovou barvou, lisování květin, listů, nalepování, svazování klacíků, tvoření přírodních obrázků, otisk.

Práce s keramickou hlínou - výroba vykrajováním, modelováním korálků, kachlí, tvarů, šperků, váziček, ozdob – pro rozvoj jemné motoriky.

Modelování - práce s plastelínou, pro rozvíjení drobných svalů ruky, mačkání, válení, vytváření kuliček, postav, zvířátek, ovoce, sluníček.

Hry s pískem – tvoření podle fantazie bábovky, doplnění přírodninami, tvoření města, hradů, tunelů a cest.

Malování – různým druhem barvy, tuží, umožňuje dítěti rozvíjet fantazii, kombinovat, nebát projevit se.

Kreslení – pastelkou, fixem, tužkou, křídou, uhlím pro přesnější a pečlivější kresbu, detaily, je to specifický způsob dorozumívání.

Kutilské činnosti – šroubování, zatloukání, šití, , práce s náčiním.

Práce s papírem – nácvik stříhání, lepení, mačkání, papírové koláže, papírové provlékačky – vlnou nebo nití.

Kouzelný domeček smysl - procvičení čichu a chuti, drobných svalů ruky, uchopování předmětů, poznávání barev, rozlišování tvarů a předmětů.

Hry s míčem – podávání, házení, koulení.

Motorika mluvidel – pitvoření, napodobování, hry s jazykem, hry, napodobování zvuků, gymnastika mluvidel, vibrace rtů.

V mateřské škole ve Fryštáku jsou tyto hry a činnosti a mnohé další denně využívány pro práci s dětmi. Jsou doplňovány písničkou, říkadlem, básničkou nebo vhodnou pohádkou či příběhem, aby děti byly motivovány ke hře a činnosti, která je zaujme.

Zaměřujeme se přitom na rozvoj vnímání v konkrétních činnostech a to rozvoj smyslů – zraku, sluchu, hmatu, čichu, chuti.

Všechny tyto činnosti se stavebnicemi, výtvarné a pracovní jsou zaměřeny pro rozvoj manipulace zejména jemné motoriky dětí a zároveň rozvíjí jejich představivost, fantazii, pozornost, soustředěnost, trpělivost a estetické cítění.

Hry senzorické k rozlišování vnějších, smyslových kvalit věcí

Tyto hry slouží hlavně k poznávání barev, tvarů, velikosti. Při poznávací činnosti se využívá hraček, pomůcek.

Dítěti dáváme vhodnou nabídku stavebnic

- dřevěné kostky pro zvládnutí koordinace jemné a hrubé motoriky,
- dřevěná stavebnice města pro motoriku i zobrazující hry,
- soubor zvířátek pro manipulaci i poznávání zvířátek domácích i z lesa,
- lego pro manipulaci, konstrukční prvky, poznávání barev.

Mozaiky – hříbečky dřevěné nebo plastové, rozlišují se barvy, skládání více – méně dle slovní instrukce, orientace na ploše, práce s početní řadou.

Dřevěné auto s otvory- pojmenování zvířat, vkládání do otvorů dle určení učitelky, seřazování dle velikosti.

Dřevěná stavebnice města – pro hru v prostoru herny, stavbu dle fantazie dětí.

Hra na tělo

Seznamování s částmi těla, pojmenování, lze využít množství říkanek, které jsou k dispozici v knihách pro děti:

- tleskání,
- ťukání,
- dupání nohama,
- plácání do kolen .

Hry s prsty a končetinami

- „Paci, paci, pacičky“,
- „Vařila myšička kašičku“,
- „Šili, ševci boty“,
- „Pekař, peče housky“.

Nejlepší pro děti jsou všechny pohyby doplněné slovem, říkankou:

Kašpárek si poskakuje,
tak si nožky procvičuje:
ručkama si kývá,
očkama se dívá,
teď si dřepne, klekne, sedne,
lehne - už se ani nehne.

Kutálí se ze dvora /ruce se točí kolem dokola/,
takhle velká brambora /ruce zvednout do výšky/,
neviděla /ruce si zakryjí oči/,
neslyšela /ruce zakryjí uši/,
že na ní padá závora /ruce spadnou dolů/,
Kam koukáš ty závoro?/dělat rukama ty,ty,ty/,
na Tebe ty bramboro /píchat prstem do maminky/,
kdyby tudy projel vlak/dělat rukama jako,že jede mašinka/,
byl by z Tebe bramborák/rukama tleskat/.

Paci, paci, pacičky, to jsou moje ručičky.
Ťapy, ťapy, ťapičky, to jsou moje nožičky

ručky aby dělali, nožky aby běhaly
očíčka jsou na koukání, ouška zase k poslouchání
pusinka je na papání a nosánek na čmuchání
čmuchy, čmuchy, čmouch.

Mám dvě uši k naslouchání a dvě oči na koukání.
Dvě nožičky na chození a dvě ruce na mazlení.

Punčocháče, ponožky oblečeme na nožky
ještě tričko, mikinu vyzrajeme na zimu
přes to všechno gařata, ať jsme správná prřata
na hlavičku čepičku, na nožičky botičku.

Šel pan doktor na návštěvu - kroužím po obličejí
zaklepal - čelo
zazvonil - nos
pak tam vstoupil - pod nosem
už tam byl - na pusu.

Naše malé ručičky udělaly pěstičky,
myška se v nich schovala do bříška se dostala.
A z bříška šup na ramínka a z ramínek na kolínka
ztratila tam klíč, myška už je pryč.

Ty můj tlustý palečku, dostaneš kaši v hrnečku.
Tobě ukazováčku, dám ji do sáčku.
A ty, prostřední, dostaneš kaši poslední.
Tobě prsteníčku nechám na rendlíčku.
Malík malíček, dostane kaše balíček.

To jsou prsty, to jsou dlaně, mýdlo s vodou patří na ně.
A po jídle zase mýdlo a mýdlo zase jídlo.

(<http://ktmr.blog.cz>).

Využíváme tanečky se zpěvem z knihy „Pohybové hry se zpěvem“ Věry Mišurcové. Oblíbené mezi dětmi jsou například „Kolo, kolo mlýnský“, „Na zajíčka“, „Na Elišku“, „Na konopky“, „Šili, šili ševci boty“, „Uvíváme věneček“.

Hry napodobivé

Dítě si samo stanoví svůj herní záměr a cíl. Ve hře se odráží okolní svět dítěte, jeho dojmy, zážitky, pozorování, vzory dospělých. Dítě používá hračky, předměty i materiál ze světa dospělých k inspiraci hry.

Záleží na fantazii dítěte a jeho podnětech z okolního světa (na obchod, na poštu, na lékaře, na kadeřnictví, na dopravu apod.)

Pro napodobování si dítě buduje hrady, lodě a jiné prostory a území pomocí dostupných předmětů, objevuje novou manipulaci s předměty předvádí různé činnosti příslušné ke hře, kterou má ve své fantazii.

5.2 Hry na úrovni předoperační

Dítě dokáže podle Opravilové (2004) ve své hře použít symbolu, dokáže poznatky z první fáze senzomotorické použít v konkrétní situaci, využít ve hře symbolu. Proto v tomto období podněcujeme dítě ke hledání, k srovnávání, určování, třídění a zkoušení tak, aby dítě se pokusilo hledat ještě jiné cesty a způsoby vyjádření. Zařazujeme didaktické hry pro cvičení postřehu a pozornosti.

Dítě se postupně osamostatňuje od praktického zacházení s předměty, začíná se utvářet jako samostatný proces který se později váže na zobrazení předmětu a nakonec jen na symbol.

Hry didaktické na rozvoj poznávacích funkcí

Didaktická hra má stanovenou přesně svou metodiku, pravidla, zvláštnosti a pomůcky. Dítě se učí poznávat, vyjadřovat vzájemné vztahy, podobnost, nadřazenost, podřízenost, rovnost, vztah příčin a následků, množství a polohu, logické souvislosti.

Hovoříme o obrázcích, pomůcka M. Filčíkové

- dvojice obrázků
- čtveřice obrázků
- najdeš stejný obrázek
- hledej páry
- velké a malé

Hry námětové a konstruktivní – učíme se vžívat do role, fantazie

Děti se učí vžívat do role někoho, využívají své fantazie a svých životních zkušeností, které pak přenášejí od hry.

Učitelka připravuje dětem podmínky pro hru, aby se cítilo dobře, příjemně a mohlo navazovat vztahy s dětmi ve třídě a komunikovat.

Hry s námětem – hry na něco

Hrám na něco předchází zkušenosti dětí s profesí či životem. Proto nejdříve s dětmi vedeme rozhovor o daném tématu a to pozorováním, prohlížením v knize, encyklopedii, sledováním vzdělávacího pořadu. Seznámíme si co všechno potřebuje dotyčná osoba ke své činnosti a jak ji provádí a za jakým účele a potom můžeme rozvíjet hru. Dbáme na střídání dětí ve vedoucích rolích, aby si vyzkoušely své komunikační dovednosti, rozhodování, přemýšlely nad obsahem hry.

Hry s pravidly – rozvoj vlastní osobnosti dítěte a jejich hranic

Další dělení této Opravilové (1988) – hry k podpoře poznávací činnosti z hlediska osvojování podstatných znaků a vztahů, funkčních a druhových vlastností

Člověče nezlob se – podporuje intelektuální rozvoj dítěte

Hry konstruktivní – pro rozvoj jemné motoriky a myšlení

Jsou různé typy kombinačních a konstruktivních her. Hry s různými stavebnicemi, dítě staví, řadí, kombinuje, obměňuje. Pro konstruktivní činnost se hodí také klasické dřevěné prvky či

plastikové, ale jako doplněk i panenky, autíčka, vláčky, zvířátka, nábytek na nádobí, pro panenku ke hrám v místnosti, ale i písek, voda, dřívka, kamínky, semínka, plody a přírodniny, které si dítě nasbírá venku.

Učitelka nabídne dětem Orffovy nástroje a začne zpívat píseň:

„Dobré ráno, dobrý den,
Teď si spolu zahrajeme.
Zahrajeme, zazpíváme,
s hudbou do světa se dáme

Běží pes a běží slova,
běží čas a běží voda,
z nebe na zem a zas vzhůru
běhá voda dokola.“

(<http://ktmr.blog.cz>).

- s předměty pro rozvoj hudebních dovedností – Orffovy nástroje
- manipulace s předměty, označovat je, rozlišovat
- se stavebnicemi – vkládání, skládání
- hledání párů – řazení, přiřazování
- hry s dřevěnými auty a vozíky na nakládání a vykládání, které je možné ovládat v pohybu
- mechanické hračky, autodráhy a auta na dálkové ovládání, železnice – pěstování vztahu k technice, rozvoj rozumových schopností
- elektronické stavebnice – Logitronik, Mezeletronik
- počítačové hry – rozvoj obratnosti s ovládáním her

Grafomotorika – péče o správný úchop, tlak na podložku, lze využít metody Dr. Heyrovské „Náprava grafomotorických obtíží u dětí předškolního a školního věku“, trojhranných násadek, nebo trojhranných tužek a pastelek.

Dobrou pomůckou je pro mě kniha Pipekové (1998) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Můžu z ní čerpat při vyhodnocování výsledků práce dětí.

5.3 Hry na úrovni klasifikačních operací

Opravilová (1988) uvádí, že v této fázi dochází k analýze, měření a klasifikaci věcí a jevů. Učitelka dítě podněcuje otázkami proč, z jakého důvodu je to právě tak, jaké jsou příčiny a v čem to asi je.

Hry intelektuální hry, zaměřené na rozvoj myšlení

Hry, ve kterých třídíme, vyhledáváme shody a rozdíly, přiřazujeme, seskupujeme podle druhu příslušnosti, řešíme problém přiměřeně intelektuálnímu vývoji dítěte a hledáme logické souvislosti.

V této fázi je vhodné využít záměrné navozování řízeného učení aby děti získávaly specificky zaměřené poznatky a dovednosti:

- hry a hlavolamy,
- hádanky,
- stolní hry „Člověče nezlob se“, „Domino“, „Mlýn“,
- pexesa rozvíjí zrakovou paměť a vnímání,
- hry s kostkami,
- sestavování rozstříhaných obrázků – skládání v celek,
- omalovánky,
- vystřihovánky,
- bludiště,
- puzzle rozvíjí zrakovou paměť a vnímání,
- řešení příběhů a konce pohádek,
- problémové úkoly a jejich řešení,
- vyprávění pohádek, dramatizace.

Hádanka

Mám rohy a nejsem čert,
mám listy a nejsem strom.
Nejsem živá, ale ožívám,
když mě otevřeš.

Ukázky různých druhů a velikostí knih.

Otázky

Z čeho se vyrábí papír?
Co se vyrábí ze dřeva?
Proč musíme dřevem šetřit?
Jaké znáte jiné materiály?

Pokud plynou nad krajinou v bílých peřinách,
nemusíš mít strach.

Ale když je vítr honí a ony se zakaboní,
honem, pro deštník, jedou pro deštík.

Co je to? (OBLAKA)

Vzácný bývá v poušti, u nás je ho dost.

S oblohy se spouští dětem pro radost.

Co je to? (DĚŠŤ)

Mává z vláčku, lítá v mráčku, padá v dešti, listí leští.

Když ji mrazy na zem srazí, leží v závějích, je z ní bílý sníh.

Co je to? (VODA)

(<http://ktmr.blog.cz>).

Smyslové hry - pro rozvoj zrakové paměti a zrakového vnímání

„Kočičí ocásky“, „Sbírání barev“

- pro rozvoj sluchového vnímání a sluchové paměti

„Pošta jede“, „Hledej píšťalku“, „Na zvoníka“, „Míšo probud' se“

- pro rozvoj myšlení

„Bystré oko“, „Hledej co se změnilo“

- pro rozvoj postřehu pozornosti, pohotovosti

„Kuba řekl“, „Všechno lítá co má peří“, „Boj o židličku“

Podle situace a zařazení třídního plánu využíváme chůze po trávě – pocity, vůně léta – čicháme ke květinám a poznáváme je podle názvů, pozorujeme ptáky, brouky a zvířata – dotyk, hlazení, poslech – cvrkot broučků, kvákání žáby, zpěvu ptactva, ochutnávka jahod, bobulovin, první zeleniny ze zahrádky, protože bydlíme na malém městě a je u nás dostatek příležitostí pro kontakt s přírodou – Fryštácká přehrada, v blízkosti les.

Dramatizace – rozvíjení hry na divadlo – dramatizace pohádek, lze využít mimiky obličeje pro hru, různých gest a výrazu obličeje, kýčání, zívání, děti znají pohádky „Perníková chaloupka“, „O Budulínkovi, „ O Koblížkovi“, které jsme zkoušeli napodobit neverbálním vyjádřením s doprovodem vypravěče. Děti využili výrazu obličeje, pohyby, postoje, pohledy očí, gesta, doteky. Děti se hravou formou naučí správně dýchat, mluvit a vystupovat na jevišti - od společných her a drobných etud k představení.

Slavnost – návštěva divadla, vyprávění zážitků, silná emoce

Hraní pohádek – využití zkušeností a znalostí dětí, rozvíjení jejich komunikačních dovedností, vyjadřování, používání slovních spojení, tvoření větných celků, reagování na děj a tvoření děje, rozvoj fantazie.

V naší mateřské škole je to velmi oblíbený prostředek komunikace ať už při hře s loutkou, maňáskem, hračkou, nebo prostřednictvím osoby dítěte převlečené za pohádkovou bytost. Je vhodné zapojení učitelky na podporu děje jako vypravěče, organizátora, pomocníka pro vytvoření masek-převleků postav a upevnění kulis v prostoru herny.

„Lidská tvář má velice bohatý komunikační potenciál. Je v prvé řadě důležitým scelovačem emocionálních stavů. Odráží vzájemné postoje lidí, kteří spolu jednají, poskytuje zpětnou vazbu

v rozhovoru, tj. odpověď na to, co jsme druhému člověku řekli. Někteří badatelé se dokonce domnívají, že z hlediska komunikace je tvář vedle slova druhým nejdůležitějším sdělovacím prostředkem v mezilidském vztahu...“ (Knapp in Nelešovská, 2005).

5.4 Hry na úrovni formálních operací

V této fázi Opravilová (1988) uvádí, že se projevuje abstraktně pojmové myšlení, tvůrčí představivost, syntéza a hodnocení jako nejvyšší myšlenkové procesy.

V praxi to znamená, že dítě pozoruje, všímá si a srovnává. Na základě srovnání dítě je schopné třídít, klasifikovat a vytvářet skupiny.

Hry tvořivé

- složité stavební konstrukce,
- řešení originálního bludiště,
- výtvarný projev k pohádce, příběhu, písničce,
- použití originálního-nevšedního materiálu k vytvoření práce,
- tvořivé zpracování citů, motivů, tužeb a přání.

Ve tvořivých hrách je třeba, aby učitelka podporovala tvořivé poznání dítěte, uměla je ocenit, měla zájem o jeho netradiční zpracování či vyjádření vtipného řešení a aby u dětí podporovala zvědavost, představivost, samostatnost a odvalu.

Hry s pravidly

Hry s pravidly přispívají k osvojování mravních a společenských norem, učí vzájemnému respektování, dodržování výchovného režimu i společenskému soužití mezi dětmi a dospělými. Radíme tu hry lidové, pohybové, sportovní, soutěživé a stolní. Obsahují vždy soubor pravidel a postupů, které je třeba dodržet pro úspěšný průběh hry.

Dítě učí být ukázněné, spolupracující, s ostatními, učí se podřídit, vynaložit úsilí, rozvíjet mravní kvality.

Velký význam poznávací a sebezpoznávací, sebevýchovný – soustředění, sebeovládání.

Děti se učí dodržovat pravidla, pochopit je a řídit se jimi.

Vysvětlení pravidel hry

- učitelka dětem vysvětlí pravidla hry do níž se zpočátku sama zapojí. Hru nenásilně řídí do doby, než děti plně pochopí pravidla. Pak přenechá role dětem.

Vymezení hranic hry

- pravidla musí být stanovena přiměřeně chápání věku děti
- jednoduše a jasně

Hry s pravidly

V mateřské škole hrajeme třeba hru „Na dva mrazy, „Na peška“, „Na ovečky a vlka“, „Na babu“, „Honzo vstávej“, „Na barevná auta“, „Na malé a velké ptáky“, „Na hastrmana“, „Na černou slepičku, „Honičku“, ale také podle určitých pravidel se konají závody ve družstvech, skupinách – různé plnění úkolů ať už pohybových, manipulačních, nebo dovednostních.

Zkušenost učitelky

- postupně zvyšujeme nároky na hru a její délku
- pro ukončení hry připravíme odměnu (bonbón, omalovánku)

5.5 Hry pro rozvoj řeči – předcházíme poruchám mluvního projevu

Tvořivé činnosti a hry pro rozvoj komunikační aktivity se prolínají celým dnem v mateřské škole.

Hra a nejrůznější hrové činnosti učí dítě komunikovat s okolím, učí ho jak obstát ve společnosti druhých lidí.

Podnětem pro hru může být hračka, situace, příklad k nápodobě, pobídka i slovní výzva učitelky nebo vrstevníků.

Nelešovská (2005) uvádí, že učitelka v průběhu celého dne používá slovo - slovní metody k získávání a předávání informací

dětem. Děti je třeba během dne motivovat slovy, výzvou, instrukcí, rozhovorem, námětem, přesvědčovat, poučovat, vysvětlovat - odpovídat jim na jejich nekonečné otázky „proč“, ale na druhou stranu jim klást promyšlené otázky a ptát se jich jednoduše, jasně a srozumitelně. Proto je samozřejmostí její používání správné spisovné výslovnosti, kultury jazykového a hlasového projevu.

„Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně–vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, které určují pravomoce jejich účastníků“ (Nelešovská, 2005, s. 26).

„Komunikací je tedy nutné chápat jako základní prostředek uskutečňování výchovy a vzdělávání, který umožňuje zprostředkovaně v podobě verbálních a neverbálních projevů učitelů a žáků realizaci zvolených cílů, obsahu, metod a forem jako prvků vyučovacího procesu“ (Nelešovská, 2005, s. 26).

„Komunikací rozumíme přenos informací, myšlenek, pocitů atd. od jednoho člověka k druhému, resp. Skupině lidí, uskutečňovaných pomocí symbolů (znaků umožňujících přetváření poznatků a dorozumění mezi lidmi“ (Nelešovská, 2005, s. 26).

Určitě jsem si za léta praxe ověřila, že pro práci v předškolním zařízení platí, nechávat si své starosti před školkou a otevřením dveří se stát učitelkou pro děti s úsměvem na tváři, s pochopením pro jejich radosti a starosti.

Nejlépe to snad vystihuje Eduard Petiška v knize „Velká cesta malým dětem“

„Výchova začíná hlasem dospělých.
Je to hlas vlídný?
Rozčílený, neurvalý, surový?
K hlasu se přidává obsah slov.
Jsou to slova mazlivá, výhružná?
Výchova postupuje slovy k myšlence,
ke spojování myšlenek
ke složitému obrazu světa.“

Mezi slovní metody používané v mateřské škole patří:

- vyprávění,
- výklad,
- rozhovor,
- beseda,
- poslech.

Slovní hry

- jazykolamy,
- slovní hádanky,
- slovní hříčky.

Cvičení pro rozvoj řeči podle Lynch (2002):

- předverbální dovednosti (oční kontakt, pozornost, ovládnutí dechu, napodobování, střídání),
- jazyk a hra (průzkumná hra, pohybová hra, každodenní činnosti, symbolická hra, kooperativní hra, hraní rolí),
- sluchové vnímání – zvuk(zkoumání zvuků, hra se zvuky, zvuk a ticho, konec a začátek, určení odkud zvuk přichází),
- zvukové projevy (podpora zvukových projevů, žvatlání, hry se rty a jazykem, zvuky které dítě vydává),
- sluchové rozlišování (napodobování zvuků, pohyb, přiřazování zvuků, nahrané zvuky),
- rozlišování prvků řeči (dlouhé a krátké zvuky a slovní spojení, známé zvuky a slova, slabiky, samohlásky, dvojice s minimálním rozdílem, písničky a pohádky),
- sluchová a zraková paměť (hry na schovávanou, přiřazování obrázků, skupinové hry, řazení) ,
- první slova (sociální slova, slova označující činnost, slova označující vlastnosti, zájmena, symbolická slova, slova označující členy rodiny, obvyklé předměty).

Dílčí cíle projektů mateřských škol vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Zahrnují v sobě všechny oblasti a splňují tak podmínku celistvosti a integrace.

Záměrně jsou formulovány obecně, aby mohly být dále rozpracovány do dílčích cílů pro konkrétní věkovou skupinu.

V Rámcově vzdělávacím programu podle Smolíkové (2006) v podoblasti „Jazyk a řeč“, která je součástí oblasti „Dítě a psychika“ jsou následující kompetence které má zvládnout předškolní dítě při výstupu z mateřské školy:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- vyjadřovat se samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky
- porozumět slyšenému
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- vyprávět příběh, pohádku
- popsat situaci, pohádku
- chápat slovní vtip, humor
- sluchově rozlišovat začáteční i konečné slabiky a hlásky ve slovech
- utvořit jednoduchý rým
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma
- vést rozhovor
- domluvit se slovy i gesty
- rozlišovat některé symboly, porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci
- poznat napsané své jméno
- projevovat zájem o knihy

V naší mateřské škole v jednotlivých oddílech jsme vyzkoušeli tyto hry, které se nám osvědčily pro rozvoj komunikace:

- **Jazyk a hra**

Hra „Barevná peříčka“ na rozvoj očního kontaktu, ovládnání dechu.

Hra „Sledování“ bublifuku na rozvoj očního kontaktu.

Míčová hra „Jedna dvě“, „Na obra a Palečka“ na rozvoj očního kontaktu, rozvoj manipulace, střídání.

„Kuba řekl“ vyslovit a napodobit činnost.

„Chytání ryb“ střídání v rybaření.

- **Sluchové vnímání – zvuk**

„Používání smyslů“ hra s předměty kolem nás hmatové krabice, sluchové krabice, kouzelnický šátek, zvuky, z čeho jsem apod.

Činnosti prováděné venku – zametání, umývání bot.

Hry s zvířaty – přiřazování, vydávání zvuků, říkanky.

Společná práce malování – velký obraz – kooperativní hra.

Chůze v rytmu – po stopách.

- **Zvukové projevy**

Hry se rty – před zrcadlem, špulení, otisky pusinek na zrcadlo, papír, foukání, pískání, cenění zubů, foukání do balónku, frkání koníka.

Hry s jazykem – čertíci, pohyby do všech stran – olizování, vyplazování, čert, ještěrka, klapání podkoviček.

- **Sluchové rozlišování**

„Zvuková krabice“ šustění, papír, sklo, cinkání, trhání, zvonění.

Hry s dětskými hudebními nástroji- potichu, nahlas, pomalu, rychle.

Poslouchání – co slyšíš na začátku na konci, slovní fotba.l

Poslech B. Martinů „Otvírání studánek“, Sindigrov „Rašení jara“, B. Smetana „Vltava“.

„Jak se jmenuješ“ vytleskat a zazpívat.

Dětská říkadla spojená pohybem Pec nám spadla, Zajíček své jamce, Kolo mlýnské.

- **Rozlišování prvků řeči**

Rozlišování zvuků podle nahrávky (auto, zvíře, nástroj, sekačka, píšťalka, zpívání, chůze).

„Míšo probud' se“ rozlišit kdo na mě mluví.

Na ozvěnu učitelka nebo dítě vytleská, nebo na ozvučná dřívka vyťuká rytmus a dítě jej zopakuje.

Na barevná auta pohyb po místnosti v rytmu bubínku, reagovat zastavením na světelné signály semaforu, orientovat se v prostoru – vyhýbání, hledat svou garáž podle barvy.

Napodobujeme tóny a zvuky bubnování nebo hra na ozvučná dřívka rychle a pomalu.

Barevná hudba máme různě naplněné vodou 5 litrové sklenice a obarvené temperovou barvou, můžeme rozlišovat vysoký nízký tón, barvu, je to velmi oblíbená hra našich dětí.

Cvičení fonematického sluchu – vytleskávání slov – přiřazování puntíku podle počtu tlesknutí, dlouhá a krátká slova.

Napodobování zvuků zvířat – Dlouhé a krátké zvuky.

Vytleskávání jmen dětí.

- **Sluchová a zraková paměť**

Hry na schovávanou – Kimovy hry na stůl dáme hračky, dítě se otočí, jednu nebo dvě hračky schováme, a dítě hádá které tam chybí Pexesa.

Pohádkové loto.

Řazení příběhu, pohádek od začátku do konce.

Nedílnou součástí rozvoje řeči v naší mateřské škole je také seznamování dětí s časopisy, dětskými knihami, encyklopediemi. Oblíbenou knihou je „Zimní kniha pro Lucinku“. Poslech četby básní F. Kábeleho „Brousek pro tvůj jazýček“, říkanky F. Hrubína „Vezmi žlutou tužku“ básní Jana Čarka, říkadel Josefa Lady, leporela „Rýmovačky naší Kačky“, příběhů, pověstí, bájí a pohádek. Pohádky jsou nejvíce využívány při odpoledním odpočinku dětí a při odpoledních činnostech se skupinou dětí. Děti kromě poslechu získávají i estetický zážitek sledováním ilustrací našich známých autorů. Zpětně pak text si zopakujeme vlastními slovy vyprávíme, rozebíráme dobro a zlo. V dnešní uspěchané době se učíme mít rádi knížky.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Kasuistiky

V praktické části autorka zpracovala kasuistiku dětí, se kterými přichází do styku při logopedických cvičeních, protože v mateřské škole pracuje jako ředitelka, učitelka i logopedická asistentka. Smyslem kasuistiky bylo nastínit, že všechno souvisí se vším, to znamená seznámit se detailně s anamnézou dítěte, provést orientační vyšetření a základě něho rozhodnout se pro postup, který bude přispívat nejen k rozvoji řeči, ale celkovému motorickému rozvoji dítěte prostřednictvím her a činností.

Všechna jména, data v této práci jsou smyšlená, aby dle zákona č. 101/2000 Sb. bylo zachováno respektování osobních údajů.

6.1 Dítě: Olin

Narozený 3.12.2001

Rodinná anamnéza: Olin je jedináček, oba rodiče jsou příliš zaměstnání, využívají maximálně pobytu dítěte v zařízení mateřské školy.

Osobní anamnéza: dítě po odkladu školní docházky (co musí umět předškolák - viz příloha č. 12), dyslalie, CSZ mezizubně, ČŠŽ artikuluje správně, chybí Ř (přehled znalostí dítěte - viz příloha č. 13), krátká soustředěnost na činnosti, špatný úchop tužky – , matka uvádí

- porod normální, 3100 gramů, nemocnost v normě, mluvit začal kolem 1,5 roku.

Orientační vyšetření:

Sluch:	dobry
Fonematický sluch:	vázne diferenciacie sykavek
Motorika:	hrubá – dítě je neobratné, vázne koordinace,

	rychlost a přesnost pohybu
	jemná – nepřesná
Lateralita:	vyhraněná - pravá
Nevyvozené hlásky:	CSZ, Ř
Grafomotorika	špatný úchop tužky i pastelky

Plán nápravy: jako první jsem zkontrolovala výslovnost L – je v pořádku (přehled vývoje výslovnosti - viz příloha č. 10)

1. Dechová cvičení

- nádech nenásilně nosem bez zvedání ramen,
- výdech – cílem je prodloužit výdechovou fázi, středový výdechový proud,
- motivace – na nafukovací balónek – sssss, na hada, husu, pneumatiku – ssss, na včelu – bzzz, na lokomotivu – šššššš.

2. Artikulační cvičení

- rozhýbat jazyk nahoru“na kopeček“, dolů „houpačka“,
- krouživý pohyb jazyka na zubech – počítáme zuby „kartáček“,
- koník, kapička, amoletka,
- pohyb jazyka vpravo, vlevo – hodiny, nahoru a dolů.

3. Nápodobou slova a věty důležité je použití zrcadla, podle vzoru použití správného postavení mluvidel, polohy jazyka.

C – široký úsměv – zuby k sobě, hrot jazyka směřuje k hraně dolních řezáků

dítě se zasměje, dá lehce zuby k sobě, jazykem se dotýká dolních řezáků a napodobuje hlas "cvrčka" - c,c,c, ...Při každém "c" oddaluje zuby od sebe. Když to nejde, dítě šeptá při stejném nastavení rtů, jazyka i zubů hlásku T až se ozve C.

Slova k procvičování **C** (viz příloha č. 1).

Přestávka – cvičení na spojení mozkových hemisfér – zvedáme koleno pravé nohy k loktu levé ruky a naopak

S - Koutky úst zaostříme do úsměvu, konec jazyka dáme za dolní řezáky, zuby přiblížíme k sobě, jazyk nevysouváme mezi zuby.

Dítě se zasměje roztáhne ústa do mírného úsměvu. Zuby má lehce k sobě a jazykem se dotýká dolních řezáků a zkouší syčet jako husa - ssssssss. Můžeme také S vyvodit z hlásky C. Hlásku C prodlužujeme až do sykavého zvuku – cccsss.

Slova k procvičování **S** (viz příloha č. 2).

Přestávka zpíváme si píseň „Huboval vrabčák na zimu“ s pohybem

Z - Koutky úst zaostříme do úsměvu, konec jazyka dáme za dolní řezáky, zuby přiblížíme k sobě, jazyk nevysouváme mezi zuby. Znělost kontrolujeme přiložením ruky na hrdlo.

Hlásku Z vyvodíme z hlásky S přidáním hlasu. Ruku si může dítě přiložit pod bradu. Při artikulaci S hlas nezní, kdežto při artikulaci Z ano.

Slova k procvičování **Z** (viz příloha č. 3).

Přestávka – hry na rozvoj fonemického sluchu:

- určit hlásku na začátku a na konci slova,
- určit slova na základě záměny hlásek např. chodit-hodit, kočka-čočka, hlas-klas,
- vyjádřit význam slova podle délky samohlásek např. víla-vila, lyžče-líže, bílá-byla,
- určit skupiny obrázků podle počáteční hlásky,
- hry na ozvěnu – rytmizace opakování slov, počtu slabit – vytleskávání,
- slovní kopaná – na poslední 1-2 hlásku, slabiku.

Ř – zkontrolovala jsem uzdičku, zda je pořádku výslovnost R je tam dostatečná vibrace

Našpulte ústa, na okamžik dejte zuby k sobě a vyslovte „R“. Začněte šeptem, postupně to zkoušejte i nahlas. Ze začátku všechna slova s „Ř“ nahrazujeme hláskou „R“ a šeptáme.

Slova k procvičování **Ř** (viz příloha č. 4).

Vzdělávací cíle:

Rozvoj hrubé motoriky:

- zdolávání překážek, prolézání a podlézání,
- hry během např. různé honičky, překážkové dráhy apod.,
- pohyb v nerovném terénu školní zahrady, chůze do kopce a z kopce,
- činnosti pro rozvoj pohybové koordinace např. jízda na koloběžce.

Rozvoj grafických schopností:

- cvičení jemné motoriky (mačkání pěnového míčku, práce s plastelínou, modelovací hmotou),
- nácvik úchopu, uchopení předmětu do dvou prstů, špetkový úchop ,
- správný úchop tužky, pastelky, fixy,
- samostatné svislé čáry jako doprovod k písničce Prší, prší a básničce ,
- manipulace - Sejeme semínka, Ptáčci hop, hop- obloučky.

Závěr:

U Olina je důležitá podpora sebevědomí. Spolupracuje pokud je dostatek motivace s chutí, ale pomalu ve svém tempu. Práce vyžaduje pravidelnost a trpělivost, kterou rodiče nemají a proto výsledky jsou vidět velmi pomalu. Jsou pravidelně zařazovány pracovní listy na grafomotoriku, rodičům doporučeny vhodné trojhranné tužky a pastelky, poučení o nácviku správného úchopu.

6.2 Dítě: Ivana

Narozená 9.10.2002

Rodinná anamnéza: Ivanka je dítě ze 3 sourozenců nejmladší, starší bratr má 7 let, sestra 9 let. Do mateřské školy dochází na 4 hodiny, matka je v domácnosti. Rodina úplná. Otec pracuje – středoškolské vzdělání. Dítě tíhne k blízkosti dospělé osoby – je silně fixovaná na přítomnost matky. V kolektivu dětí je méně oblíbená. Rodina žije ve společné domácnosti s rodiči matky.

Osobní anamnéza: dítě po porodu křížené, v 1. roce epileptický záchvat – hospitalizace na 14 dní, od 1 roku cvičili Vojtovu metodu, pravidelné návštěvy neurologa, nyní bez léků, pouze kontroly. Dítě semálo projevuje, těžko si zvyká, špatně navazuje kontakt, straní se dětí - kolektivu, nekomunikuje, spíš jen pozoruje hru.

Orientační vyšetření:

Sluch:	dobrý
Fonematický sluch:	vážne diferenciacie sykavek
Motorika:	hrubá – dítě je pomalé, nepřesné v pohybu jemná – v normě
Lateralita:	vyhraněná - pravá
Nevyvozené hlásky:	S, Š, R, Ř
Grafomotorika:	dobrá, dobrý úchop tužky i pastelky

Vzdělávací cíle:

Logopedická intervence

Plán nápravy – jako první jsem zkontrolovala výslovnost L – je v pořádku.

1. Dechová cvičení

- vdech nenásilně nosem bez zvedání ramen
- výdech – cílem je prodloužit výdechovou fázi, středový výdechový proud,
- motivace – na nafukovací balónek – sssss, na hada, husu, pneumatiku – ssss, na včelu – bzzz, na lokomotivu – šššššš.

2. Artikulační cvičení

- rozhybat jazyk nahoru“na kopeček“, dolů „houpačka“,
- krouživý pohyb jazyka na zubech – počítáme zuby „kartáček“
- koník, kapička, amoletka,
- pohyb jazyka vpravo, vlevo – hodiny, nahoru a dolů.

3. Nápodobou slova a věty

- důležité je použití zrcadla, podle vzoru použití správného postavení mluvidel, polohy jazyka.

S - Koutky úst zaostříme do úsměvu, konec jazyka dáme za dolní řezáky, zuby přiblížíme k sobě, jazyk nevysouváme mezi zuby

Dítě se zasměje roztáhne ústa do mírného úsměvu. Zuby má lehce k sobě a jazykem se dotýká dolních řezáků a zkouší syčet jako husa - ssssssss. Můžeme také S vyvodit z hlásky C. Hlásku C prodlužujeme až do sykavého zvuku – cccsss.

Slova k procvičování **S** (viz příloha č. 2).

Přestávka zpíváme si píseň ukolébavka „Děťátko malé“

Š - Rty našpulíme, konec jazyka zvedneme na horu a zatlačíme za horní řezáky, zuby přiblížíme k sobě. Jazyk nevysouváme mezi zuby. Našpulí ústa a prodlužuje hlásku ččč-ččč. Zkouší zvuk lokomotivy šššš, nebo dělá pššš. Jazyk je posunut dále než u hlásky Č.

Slova k procvičování **Z** (viz příloha č. 5).

R - Začneme tím, že místo **R** budeme vyslovovat hlásku **D**. Pokud budeme "D" vyslovovat potichu, jemně a správně, postupně budeme vyslovovat zvuk, který je hlásce R podobné, nakonec vyslovíme vlastní R.

Hlásky R se učí v jednotlivých skupinách s ostatními hláskami (tr, fr, vr, br, gr, chr, pr,...), slova a cvičení proto můžete nalézt v několika částech (postupně budu doplňovat). Je dobré začít

skupinou hlásek, která se nám vyslovuje nejlépe - nejčastěji to bývá skupina tr. Nejprve vyslovujeme "D" místo "R": např. místo "trnka" vyslovíme "tdnka"

Používáme logopedické pomůcky, např. rotavibrátor (pomůcky pro logopedii - viz příloha č. 11)

Slova k procvičování **R** (viz příloha č. 6).

Rozvoj hrubé motoriky

- zdolávání překážek, prolézání a podlézání, přeskoky,
- hry pro rozvoj tempa chůze, běh. Skoky při hudbě, zvuku rytmického nástroje,
- pohyb v nerovném terénu školní zahrady, chůze do kopce a z kopce,
- činnosti pro rozvoj pohybové koordinace např. jízda na koloběžce.

Postupné začleňování dívky do kolektivu

- zapojování do námětových her,
- posilování sebevědomí při dokončeném úkolu, pochvala,
- hledání společných zájmů s dětmi při hrách, využít dětské zvědavosti.

Závěr:

Dítě jsem postupně zapojovala do námětových her, kde zpočátku byla v roli pozorovatele, pasivního hráče role, později se začala přidávat do hry a komunikovat s dětmi. Při navazování kontaktů potřebuje pomoci.

6.3 Dítě: Marie

Narozená 15.06.2002

Rodinná anamnéza: Marie je dítě ze sourozenců nejstarší, mladší sestra má 2 roky. Do mateřské školy dochází na 4 hodiny, matka je v domácnosti. Rodina neúplná. Matka má základní vzdělání. Rodina má sociální a finanční problémy. V kolektivu dětí je Maruška méně oblíbená pro svou vznětlivou povahu a nepřizpůsobivost.

Osobní anamnéza: vyšetření SPC (Speciálně pedagogického centra) – MR (mentální retardace), některé znaky autismu, dítě má málo rozvinuté komunikační schopnosti, je vznětlivé, nepřizpůsobivé, špatná koordinace pohybů, nesamostatná.

Orientační vyšetření:

Sluch:	dobrý
Fonematický sluch:	vážne diferenciacie sykavek prvné i druhe řady
Motorika:	hrubá – dítě je pomalé, neobratné jemná – je třeba procvičovat
Lateralita:	vyhraněná - levák
Nevyvozené hlásky:	ĎŤŇŇ
Grafomotorika:	špatný úchop tužky i pastelky

Vzdělávací cíle:

Logopedická intervence

- masáž a stimulace mluvidel, cvičení mluvidel, dechová cvičení, napodobování zvuků zvířat
- nácvik výslovnosti L.

Plán nápravy: jako první jsem zkontrolovala výslovnost L – je třeba cvičit cviky jazyka

Nápodobou slova a věty důležité je použití zrcadla, podle vzoru použití správného postavení mluvidel, polohy jazyka.

Rozvoj poznávacích schopností:

- poznávání domácích zvířat, postav, ovoce, zeleniny,
- poznávání předmětů každodenní potřeby „Hry na domácnost“, didaktická hra „Kam patřím“, kniha „Náš svět“,
- poznávání počasí, barev v přírodě, práce s knížkou „Barvy“,
- přiřazovat tvary ke vzoru,
- orientovat se v prostorách.

Produktivní:

- samostatnost při sebeobsluze, stolování a hygieně,
- sdělení přání dle schopností – použití piktogramů,
- požádání, poděkování, pozdravení,
- pověšení ručníku.

Formy a metody pedagogických postupů:

- individuální a skupinová práce, zapojení dívky do kolektivu
- nápodoba pohybů podle říkanek,
- práce s tematickými obrázky, pracovní listy, knihy, časopisy,
- spolupráce a samostatná práce v pracovní výchově.

Rozvoj grafických schopností:

- cvičení jemné motoriky (mačkání pěnového míčku, práce s plastelínou, modelovací hmotou),
- nácvik úchopu, uchopení předmětu do dvou prstů, špetkový úchop,
- správný úchop tužky, pastelky, fixy,
- samostatné svislé čáry jako doprovod k písničce „Prší, prší“ a básničce „Sejeme semínka“.

Rozvoj hmatového vnímání:

- manipulace s předměty,
- navlékání korálek,
- práce s přírodninami,
- uchopování a třídění předmětů různé velikosti,
- chůze mezi překážkami po určených čtvercích,

- hledání předmětů ve třídě pro orientaci v prostoru,
- procvičování pojmů na, nad pod, do s dopomocí,
- hmatové kostky a obrázky.

Hudební a pohybová výchova:

- stavění kostek z molitanu,
- relaxace na owerbalových míčích,
- hry s míčem při písni „Koulelo se koulelo“, říkance „Jedna dvě“,
- chůze po kruhu při písni „Kolo, kolo mlýnské“,
- hudebně pohybové hry,
- rytmická cvičení – tleskání, ťukání – „hra na tělo“ ,
- poslech písni a relaxační hudby.

Závěr:

Při zařazování dívky do kolektivu je třeba trpělivosti a vysvětlování situace a stálé motivace. Denně je potřeba pracovat na rozvoji pohybových dovedností formou jednoduchých překážkových drah, které má dívka v oblibě, manipulací s předměty a stavebnicemi typu perličky – navlékání, skládání obrázků, deskové stavebnice – řazení, provlékání, třídění.

7 Zásobník her, písní, říkadel, rozpočítadel, které autorka používá při práci s dětmi v mateřské škole

7.1 Pohybové hry

Pohybové hry (viz příloha č. 7) jsou součástí mého zásobníku, který používám v mateřské škole. Smyslem pohybových her je celkový motorický rozvoj dítěte, zábava, potěšení a radost.

Pohybové hry, které děti v naší školce s oblibou hrají a využívají celého prostoru herny.

7.2 Písně

Podle třídního plánu v návaznosti na Školní vzdělávací plán naší školy, která je zaměřena na tradice, využívám písní (viz příloha č. 8) k plnění cílů dle zaměření v jednotlivých měsících. Čím je menší dítě, tím je menší rozsah písně a dbáme hlavně na přiměřenou hlasitost, aby se nepoškozoval hlas dítěte.

Písně jsou součástí mého zásobníku, který používám pro práci v mateřské škole, protože jejich smyslem je v rámci plánu školy seznámení se s prvními folklórními zkušenostmi, rytmem, rýmy, tóny. Píseň je lyrickým útvarem lidové slovesnosti a úzce je spjatý s melodií, pohybem a tancem, které děti vnímají všemi smysly, vytváří dobrou náladu a pocit pohody.

7.3 Říkadla, básně a rozpočítadla

Říkadla, básně a rozpočítadla (viz příloha č. 9) v mateřské škole slouží k rozvíjení obratnosti mluvidel, správné výslovnosti dítěte, jeho slovní zásoby a paměti. Procvičuje si také rytmus, pohybové dovednosti a proto je vhodným prostředkem pro rozvoj komunikace. Smyslem je tedy komunikativnost, rozvoj mluvení jako dorozumívacího prostředku. Mluvení je pro děti bránou k poznávání světa, vědění a komunikaci ve společnosti lidí.

Závěr

Součástí každé lidské společnosti jsou děti, které nám rostou před očima. Období předškolního věku je krásným obdobím vývoje dítěte. Biologický čas dětí probíhá rychleji než biologický čas dospělých. Dítě intenzivně prožívá dobu dětství a proto je třeba věnovat tomuto úseku velkou pozornost.

Mým úkolem bylo přiblížit práci s dětmi v mateřské škole a nastítnit problematiku her a činnosti pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení a užívání mluvené řeči jako komunikačního prostředku.

Hry a činnosti mají význam pro utváření řeči, rozvoji myšlení a inteligence. Ale podle kasuistik uvedených v této práci je jasné, že vývoj řeči je záležitostí individuální, neprobíhá u všech dětí stejně a neexistuje žádná norma, která by byla jako ulitá na všechny děti stejné věkové skupiny. Dále je také zcela evidentní, že ne všichni rodiče jsou schopni podporovat správný rozvoj dítěte a potřebují radu i pomoc z předškolního zařízení. Mnohdy považují své dítě za nerozumné a malé, ale tento projev pohodlnosti může mít následek právě na jejich dítěti. Mám zkušenost, že při taktním jednání s nimi, ale jasným stanovením činnosti potřebné pro dané dítě mnozí z nich se zamyslí nad tím, co mohou pro své dítě v tomto věku udělat.

Dalším důvodem, proč je třeba vést děti k hrové činnosti, je i dnešní uspěchaná doba, ve které vítězí mnohdy více v domácnostech pasivní sledování televize a hry na počítači než hry s dětmi. Rodiče jsou přespříliš zaměstnání a svým dětem se nevěnují a rozšířeným názorem je, že dokud dítě chodí do mateřské školy, nedostává známky, nemusí se učit a může si hrát i samo a není třeba se mu tolik věnovat.

Učitelka v předškolním zařízení má mnoho možností podněcovat rodiče, aby se jim věnovali a to dennodenním osobním kontaktem při přijímání a předávání dítěte, schůzkou s rodiči a prostřednictvím nástěnek, výstavy dětských prací. Kontakt a spolupráce s rodiči je velmi dobrým pomocníkem pro posun dítěte v před.

Při vytvoření podmínek, realizací her a činností si dítě může rozvíjet své komunikační schopnosti, které jsou důležitou součástí člověka jako lidské bytosti pohybující se ve společnosti lidí. A cílem každé učitelky v předškolním zařízení i cílem mým je dosáhnout, aby dítě, které vstoupí do školy bylo zralé po stránce řečové i komunikativní. Vývoj řeči je mezi 6-7 rokem ukončen. Ale rozvoj slovní zásoby není nikdy ukončen.

Literatura

DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník*. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1981. 192 str. ISBN 1-104-055

JANOUSEK, J. *Sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1968.

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Povídej, naslouchám*. Praha: Návrat, 1993. 105 str. ISBN 80-85495-18-X

KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. Praha: Portál, 1996. 213 str. ISBN 80-7178-115-0

LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002. 190 str. ISBN 80-7178-572-5

LYNCH, CH., KIDD, J. *Cvičení pro rozvoj řeči*. Praha: Portál, 2002. 133 str. ISBN 80-7178-571-7

MUSILOVÁ, M. *Dovednosti sociálního styku*. Olomouc: UP, 1996. 17str.

NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*, Praha: Grada. 2005. 171 str. ISBN 80-247-0738-1

NELEŠOVSKÁ, A. *Vybrané kapitoly z komunikativních dovedností I.* Olomouc: UP, 1995.49 str. ISBN 80-7067-443-1

OPRAVILOVÁ, E. *Dítě si hraje a poznává svět*, Praha: SPN, 1988. 179 str.

OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika II*. Liberec: Technická univerzita, 2004. 34 str. ISBN 80-7083-786-1

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. 234 str. ISBN 80-85931-65-6

PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 292 str. ISBN 80-7178-029-4

SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: ÚIV, 2006. 48 s. ISBN 80-87000-00-5
Valenta, M. a kol. *Herní specialista*. Olomouc: UP, 2001. 168 s. ISBN 80-244-0345-5

VITÁSKOVÁ, K., PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. *Logopedie*. Olomouc: UP, 2005. 182 s. ISBN 80-244-1088-5

VRHELOVÁ, M. a kol. *Problémové dítě a hra*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2004. ISBN 80-86307-15-8

PAUSEWANG, E. *100 her k rozvoji tvořivosti v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Portál, 1992, 106 s.

PAUSEWANG, E. *130 didaktických her pro skupiny dětí od 3 do 8 let*. Praha: Portál, 1994., 2. vyd., 123 s.

WEAVEROVÁ, M. *300 her a cvičení pro úspěšný vstup do školy*. Praha: Portál, 2001, 166 s. ISBN 80-7178-512-1

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Portál 2002, 144 s, ISBN: 80-7178-494-X

ŠIMANOVSKÝ, Z., MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy*. Praha: Portál, 1996, 159 s.

111 námětů pro tvořivou hru dětí. Praha: Portál, 1998, 135 s. ISBN 80-7178-222-X

SYNEK, F. *Hlasy a hlásky.* Praha: ArchArt, 1999, 100 s. ISBN 80-902281-8-6

Internetové odkazy

Dostupné na World Wide Web: <<http://ktmr.blog.cz> >.[cit. 14. března 2007].

Dostupné na World Wide Web: <<http://www.logoped.cz/prodej-pomucek/logopedicke-pomucky/>>.[cit. 14. března 2007].

Dostupné na World Wide Web: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/>>.[cit.20. března 2007].

FILIPOVÁ, P. *Předškolní zařízení.* [online]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.domavcr.cz/rady.shtml?x=155139>> [cit. 1. dubna 2007].

Předškolními zařízeními. [online]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=155&typ=r&levelid=SP_352.HTM> [cit. 1. dubna 2007].

Anotace

Příjmení a jméno: Ševelová Marcela

Katedra: Speciální pedagogiky – PdF UP Olomouc

Název práce: HRY A ČINNOSTI PRO ROZVOJ KOMUNIKACE
V PŘEDŠKONÍM ZAŘÍZENÍ

Název tématu: anglicky

**Games and activities for the development of communication in
pre-school institution**

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Gabriela Smečková, Ph.D.

Počet stran: práce 64, přílohy 32, celkem 96

Počet titulů použité literatury: 27

Klíčová slova:

Činnost
Hra
Hračka
Komunikace
Logopedie
Mateřská škola
Mateřský jazyk
Předškolní zařízení
Slovní zásoba
Vývoj řeči

Resumé:

Předkládaná bakalářská práce řeší problematiku her a činností a rozvíjení komunikačních dovedností dětí předškolního věku. Podává základní informace o hře a jejím významu při utváření řeči, rozvoji myšlení a inteligence. Zabývá se různými možnostmi herních činností, které jsou vhodné pro rozvoj komunikace v předškolním zařízení. Obzvlášť velká pozornost je věnována kasuistikám a řečové výchově a možnostem her s dětmi. Zdůrazněna je nutnost spolupráce rodiny při rozvoji komunikačních dovedností.

Résumé:

This thesis deals with questions of games and activities and development of communication skills of children in preschool age. It is submitting basic informations about game and its meaning in formation of speech, development thinking and intelligence. It deals with various possibilities of game activities which are fit for development communication in preschool institution. Especial grand attention is consecrated to casuistries and speech education and possibilities of games with children. There is pointed out necessity of family co-operation at development of communication skills.

Přílohy

Do přílohy jsem zařadila hlásky, které jsou uvedeny v kasuistice. Dále jsem zde zařadila další možnosti pro rozvoj komunikace při práci s dětmi v mateřské škole – písně, říkadla, básně a rozpočítadla. Přehled jazykového rozvoje dítěte je zařazen pro orientaci rozvoje výslovnosti u dětí předškolního věku.

Příloha č. 1	
Slova k procvičování C	64
Příloha č. 2	
Slova k procvičování S	65
Příloha č. 3	
Slova k procvičování Z	67
Příloha č. 4	
Slova k procvičování Ř	68
Příloha č. 5	
Slova k procvičování Š	71
Příloha č. 6	
Slova k procvičování R	73
Příloha č. 7	
Pohybové hry	75
Příloha č. 8	
Písně	76
Příloha č. 9	
Říkadla, básně a rozpočítadla	78
Příloha č. 10	
Jazykový rozvoj dítěte - základní mezníky vývoje řeči	87
Příloha č. 11	
Logopedické pomůcky	89
Příloha č. 12	
Co má dítě umět při zápisu do školy	91
Příloha č. 13	
Přehled o rozvoji výslovnosti dítěte v MŠ	93

Slova k procvičování C:

Při nácvičku každé hlásky postupujeme takto:

1. Nejprve začínám správným postavením mluvidel pro artikulaci dané hlásky.
2. Pokračuji nácvičkem hlásky ve slovech (na konci, na začátku a uprostřed).
3. Na procvičení a upevnění hlásky dále využíváme vhodná říkadla a básničky.
4. Pro celkové upevnění vyvozené hlásky a její upevnění a zapojení do běžné řeči použijeme věty nebo krátké vyprávění pohádky.

C – široký úsměv – zuby k sobě, hrot jazyka směřuje k hraně dolních řezáků

dítě se zasměje, dá lehce zuby k sobě, jazykem se dotýká dolních řezáků a napodobuje hlas "cvrčka" - c,c,c, ...Při každém "c" oddaluje zuby od sebe. Když to nejde, dítě šeptá při stejném nastavení rtů, jazyka i zubů hlásku T až se ozve C.

víc, nic, pec, věc, tác, bác, noc, moc, nemoc, konec, lovec, palec, válec, límec, otec, pulec, tanec, věnec, bodec, vědec, lívanec. Klíčka, Micka, pecka, facka, lucka, děcko, cíp, cín, cíl, cit, cícha, cívka, cínový, cinká, cikán, cibule, cihla, Cilka. Céva, cep, cejn, cena, celá, cedí, celta, cedulka, cement, cedník, cent. Cáká, cape, candát, co, copy, co to, copak, couvá, cupe, cuchá, cuká, cupitá, cůpek, věci, bací, paci, kluci, na ulici, na konci, více, plíce, opice, hadice, ulice, palice, polovice, Alice, bělice, kytice, lavice, okenice, bacá, plácá. Cpe, ctěný, úcta, cvaká, clona, nocleh, mocný, ovocný, do kopce, chlapci, otcův, Katce, matce, měkce, lekce, nechce, vlci, ovce, lovci, hladce, tence, Lence, na cibulce, citace, cucat.

Zajíc se v dubnu po louce courá,
bolí ho packy a lehce kňourá.
Pěnice nesou mu na bílém tácku výhonky celeru,
mrkvovou placku.

Co to cinká za vesnicí?
Kluci jedou po silnici.

Hop, koníčku, cinky, cinky,
ať jsme doma u maminky.

Na cínové poklice, cinká malá Alice.
Cinky, cinky, bum, bum, bum, z cihel máme celý dům.

En den týnus,
aureke rýnus, ekř špekr
haus-ven.

Jedna, dvě, tři,
my zme bratři,
jeden je tu mezi námi,
podělál se slaninami,
a ten musí z kola ven.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Slova k procvičování S:

Při nácvičku každé hlásky postupuji takto:

1. Nejprve začínám správným postavením mluvidel pro artikulaci dané hlásky.
2. Pokračuji nácvičkem hlásky ve slovech (na konci, na začátku a uprostřed).
3. Na procvičení a upevnění hlásky dále využíváme vhodná říkadla a básničky.
4. Pro celkové upevnění vyvozené hlásky a její upevnění a zapojení do běžné řeči použijeme věty nebo krátké vyprávění pohádky.

S - Koutky úst zaostříme do úsměvu, konec jazyka dáme za dolní řezáky, zuby přiblížíme k sobě, jazyk nevysouváme mezi zuby. Dítě se zasměje roztáhne ústa do mírného úsměvu. Zuby má lehce k sobě a jazykem se dotýká dolních řezáků a zkouší syčet jako husa - ssssssss. Můžeme také S vyvodit z hlásky C. Hlásku C prodlužujeme až do sykavého zvuku – cccsss.

Slova k procvičování:

Pes, les, ves, pás, nás, jas, nos, kos, los, kus, dopis, nápis, oves, ananas, autobus, vous, síň, síto, síla, sype, syn, sytý, sivý, silný, se, seno, sele, sejde, sedí, seká, sedlo, semeno, seník. Sám, sál, sad, saně, sako, sádlo, salám, salát, samet, salva, sok, sob, sova, sada, socha, sója, sólo, sojka, sotva, sobota, sud, suk, sup, sůl, suma, suchý, sudý. Sůva, sukno, sukně. Soudí, souká, soudek, vosí, musí, husy. Lesy, vousy, vlasy, pase, nese, house, v lese, osa, basa, chasa, vosa, pusa, mísa, maso, laso, naboso, pasu, nesu, husu, k lesu. Místo, píská, písně, listy, gesto, vesta, veslo.

Autobus, autobus, přešel ve vsi hejno hus.

Přešel ve vsi hejno husí, teď to někdo platit musí.

Sova sedí sama v lese, Ve dne spí a nepohne se.

V noci houká: "Vstávej sýčku!" Potom spolu při měsíčku slídí po lese.

Kosa se blýská, chasník si výská,

Má brousek u pasu, pustí se do klasů.

V květnu sojka jásá, to je ale krása.

Sokol slídí po kořisti, chroust má chuť na nové listí.

U lesíka srnka snídá, stará sova straku hlídá,

Na stéblech se leskne rosa, na paseku spěchá vosa.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Slova k procvičování Z:

Při nácvičku každé hlásky postupuji takto:

1. Nejprve začínám správným postavením mluvidel pro artikulaci dané hlásky.
2. Pokračuji nácvikem hlásky ve slovech (na konci, na začátku a uprostřed).
3. Na procvičení a upevnění hlásky dále využíváme vhodná říkadla a básničky.
4. Pro celkové upevnění vyvozené hlásky a její upevnění a zapojení do běžné řeči použijeme věty nebo krátké vyprávění pohádky.

Z - Koutky úst zaostříme do úsměvu, konec jazyka dáme za dolní řezáky, zuby přiblížíme k sobě, jazyk nevysouváme mezi zuby. Znělost kontrolujeme přiložením ruky na hrdlo. Hlásku Z vyvodíme z hlásky S přidáním hlasu. Ruku si může dítě přiložit pod bradu. Při artikulaci S hlas nezní, kdežto při artikulaci Z ano.

Bez, jez, mez, kaz, kolomaz, vynález, vítěz, zívá, Zita, zima, zinek, zídka, zebe. Zelí, země, zelený, zedník, zelenina, záda, závoj, záhon, zámek, zátka, zábal, zákon, západ, zával, závit, zábava, záhada. Zóna, zobe, zobák, zuby, zouvá, zoufalý, zoubek, mezi, kazí, hází, kozy, plazi, mlází, veze, leze, chůze, peníze, Líza, míza, váza, koza, blůza, lízat, mazat, jazyk, kozel, mozek, dozadu, vozík, uzel, buzola. Jízda, jizba, hnízdo, jezdí, pozdě, kůzle, zbývá, zbytek, Zbyněk, zbyde, Zdeněk. Zdola, z domu, zjihne, zjedná, zhyne, zhoubný, zlý, zle, z lesa, kůzle, zlato. Zláme, zláká, zloba, z lopaty, zmije, zmetek, zmatek, zní, znak, zná, známka, znova, Znojmo, zve, zvedá, zvuk, v zimě, v zemi, vzadu, zezadu, zezelenat, za zády, závazek, zázemí, zavázat, zaveze, zaznamenat, za jízdy.

Zuzi, Zuzi, Zuzanka vzala zvon a zvoní.
Zazvonila Na Janka, z jizby ven ho honí

Co to zvoní? Co to cinká? Podívej se do okýnka.
Nic nezvoní, nic necinká, to si zpívá má maminka.

Bába leze do bezu, já tam za ní polezu.
Kudy ona, tudy já, budeme tam oba dva.

V červnu modré zvonky zvoní, květy bezu zdáli voní,
plachý drozd líbezně zpívá, prasátko únavou zívá.
Zrzka záhon zalévá, zvadlou trávu uklízí,
pak zvířátkům zadarmo závin z klouzků nabízí.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Slova k procvičování Ř:

Při nácvičku každé hlásky postupují takto:

1. Nejprve začínám správným postavením mluvidel pro artikulaci dané hlásky.
2. Pokračuji nácvičkem hlásky ve slovech (na konci, na začátku a uprostřed).
3. Na procvičení a upevnění hlásky dále využíváme vhodná říkadla a básničky.
4. Pro celkové upevnění vyvozené hlásky a její upevnění a zapojení do běžné řeči použijeme věty nebo krátké vyprávění pohádky.

Ř – zkontrolovala jsem uzdičku, zda je pořádku výslovnost R je tam dostatečná vibrace

Našpulte ústa, na okamžik dejte zuby k sobě a vyslovte „R“. Začněte šeptem, postupně to zkoušejte i nahlas. Ze začátku všechna slova s „Ř“ nahrazujeme hláskou „R“ a šeptáme.

Slova k procvičování Ř:

TŘ: tři, tříška, třída, střída, tříletá, třicet, třista, tříslo, třít, třepat, tření, třešeň, třetina, Třeboň, Petře, kmotře, třpytka, třpytí, třtina, třpyt, tetřev, větřík, bystře, třáseň, třesavka, třeba

DŘ: dřevo, dříví, dříme, dřímota, dřive, dřív, dřívko, dřevěný, dřevoryt, dřevorytec, dřež, dřevák, dřep, podřep, odře, odřený, Ondřej, Oldřich, kosodřevina, podřízený, zmoudří, zadřený, dřevník, modřín, modřinka, modřina, pudřenka, hadříček, hadřík, Jindřich

BŘ: břicho, bříško, břidlice, břichomluvec, břevno, břez, břitva, bříza, břemeno, břečťan, břínka

HŘ: hříbě, hříbátko, hříbek, hřib, hřích, hřidel, hřiště, hřebec, hřeben, hřad, pohřeb, vyhřátý, ohřej, hřadlo

CHŘ: chřipka, chroupe, chřestýš, chřadne, chřtán

KŘ: křídlo, křída, křeček, kříž, křik, křiček, křička, křivka, křivá, křivák, křížek, křižovatka, křesadlo, křeslo, křesílko, křemen, křemenáč, křepelka, křížovka, křeč, křáp, křápy, křoviny,

křoví, křovák, křovíčko, křupky, nekřič, zakřič, okřikne, zakřikne, pookřeje, skříňka, skříň, výkřik, pokřik, křtiny

MŘ: mříž, mříže, mřížka, umřít, zemřít, mřenka

PŘ: přástva, příboj, příbor, příchod, příkaz, přítel, příhoda, přihlásit, přijel, přijela, přijal, přílet, příkopy, příloha, přímka, přímo, nepřímo, přihláška, příplatek, příprava, příště, přijímač, příjmení, příklady, přídavek, přípis, přišel, přišla, příval, přízvuk, příroda, přirážka, přece, přečetl, předek, přesto, přehlídka, přehrada, přehradní, přece, předevcírem, předevcím, přání, přací, přátelství, přátelé, přezka, přezout se, přezůvky, přepona, přesouvat se, předsevzetí, nepříjemný, kopřiva, napříč, napřed, pepř, pepřit, upřímně

STŘ: středa, střída, střídat, střecha, střep, střepina, střela, střelnice, střelec, střevíček

VŘ: vřídlo, vřed, vřidek, vře, vřít, v Řecku, vřeteno, v řadě

ZŘ: zřítelnice, zřícenina, zřejmě, zřetelně, z řeky, zřízenec

ŘA: řád, řádek, řad, řapík, řádí, řada, pořad, pořadí, pořád, pořádkový, pořádek, vyřadí, vyřadí, seřadi, zařadí, jeřáby

ŘE: řepa, řeka, řepánek, řekla, řekl, Řek, řeřicha, řekne, ředkvička, řečník, řeč, řezat, řezáky, řezačka, řemeslo, řemen, řemínek, bouře, hoře, hůře, kuře, koření, nahoře, oře, ořech, ořez, pařez, vaření, kouření, stařec, záře

ŘI: říkadlo, říkanka, říká, římsa, říjen, říje, říhá, řízek, říše, boří, daří, hoří, měří, míří, síří, kouří, hovoří, peří, peřina, peřinky, šíří, rozšíří, vyřídí, zařídí, spoří, naříkal

...Ř: vař, měř, dař, keř, havíř, kouř, knihař, kuchař, primář, kolář, kovář, opravář, rybář, trakař, mlynář, malíř, pekař,

kalendář, hovoř, lékař, popelář, kadeř, včelař, vikýř, tchoř, vepř,
modř, slabikář, parukář, křížovkář, dřevař,

...ŘK...: pekařka, kuchařka, mlynářka, malířka, kovářka, opravářka,
lékařka, primářka, parukářka

-ŘK-: bouřka, dvířka, kuchařka

Básničky:

Řežu, řežu dříví,
až jsem celý křivý.
Řežu dříví z ořechu,
narovnam je pod střechem.
Řežu dříví na polínka,
vaří kaši Kateřinka.

Řetěz leží u dveří,
ať ho Jiřík přeměří.
Přeměří a přetřese,
od těch dveří přenes.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Sází Jiřík, sází řepu.

Jak ji sází? Hezky v dřepu.
Sází řepu do řádek,
Jiřík má rád pořádek.

Řehtá hříbě na nádvoří,
že ho kočí hladem moří.
Řehtá hříbě, hlavou třese,
řezanku mu kočí nese.

Řežme dříví na polínka,
ať má čím topit maminka.
Řízy, řízy, říz.

Slova k procvičování Š:

Při nácvičku každé hlásky postupuji takto:

1. Nejprve začínám správným postavením mluvidel pro artikulaci dané hlásky.
2. Pokračuji nácvičkem hlásky ve slovech (na konci, na začátku a uprostřed).
3. Na procvičení a upevnění hlásky dále využíváme vhodná říkadla a básničky.
4. Pro celkové upevnění vyvozené hlásky a její upevnění a zapojení do běžné řeči použijeme věty nebo krátké vyprávění pohádky.

Š - Rty našpulíme, konec jazyka zvedneme na horu a zatlačíme za horní řezáky, zuby přiblížíme k sobě. Jazyk nevysouváme mezi zuby. našpulí ústa a prodlužuje hlásku ččč-ččč. Zkouší zvuk lokomotivy šššš, nebo dělá pššš. Jazyk je posunut dále než u hlásky Č.

Koš, máš, náš, tuš, výš, salaš, víš, veš, konáš, pleš, myješ, máváš, meleš, mažeš, čteš, kováš, jedeš, táhneš, listonoš, piš, Miloš. Šok, šotek, šum, šup, šumí, šuměnka, šátek, šakal, šoupe, šije, šepot, šedý, šev, šidí, šikmý, šípek, šilhá, šíp, šídlo, šikula, šedivý. Koše, vaše, kaše, uši, Máša, Dáša, pěšina, věší, Vašík, Vašek, košile, plíšek, ošidí. Šiška, šašek, šiřatý, šeřulka, řušřkanda, řišřinka.

Dáša řije řátky. Vašek má ředou kořily. U řkoly řtěřá malé řtěně. Štěřán ří řuláš. Lukáš je neřika. Mikuláš má bílý plášř. Bohouř luřří hářanky. Na řatech je velká mařle. Tomáš kupuje novou tařku. Aleř už nekařle. Půřdeř tam pěřky? Liduřka je menří než Máša. Páv pyřně našlapuje. Miluřka mířhá mořř. Váša našel v lese řišřku. Dal řišřku do kapsy a řel domů. Doma přídělal na řišřku ruce a nohy z dřívek. Sestra uřila na řišřku řaty. Řaty měly řiroké rukávy a řiroké nohavice. Kdyř sestra řaty uřila, dal je Váša na řišřku a ze řišřky se stal řařek. Pak jeřřě řařřkovi přídělali nos a velké uři. Na řařřka se přišřli podívat Novářkovi hoři. Vřem se řařřek líbil a všični se mu smáli.

Tiře, tiře, tiře! Naše teta píše.
Píše, píše, píše, buřme, hoři, tiře.

Šumí, řumí deřřík, Dášo, nemář deřřník?
Tady ředý deřřník mář, po deřři pak mi ho dář.

Řiju řiju kořilku,
uřiju ři za chvílku.
Pak uřiju kabátek
naři Dáše na svátek.

A co ještě?
Plášť do deště.

Kam jdeš, Vašku?
Do školy.
Co to neseš?
Úkoly.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Slova k procvičování R:

R - Začneme tím, že místo **R** budeme vyslovovat hlásku **D**. Pokud budeme "D" vyslovovat potichu, jemně a správně, postupně budeme vyslovovat zvuk, který je hlásce R podobné, nakonec vyslovíme vlastní R.

Hlásky R se učí v jednotlivých skupinách s ostatními hláskami (tr, fr, vr, br, gr, chr, pr,...), slova a cvičení proto můžete nalézt v několika částech (postupně budu doplňovat). Je dobré začít skupinou hlásek, která se nám vyslovuje nejlépe - nejčastěji to bývá skupina tr. Nejprve vyslovujeme "D" místo "R": např. místo "trnka" vyslovíme "tdnka"

tra, trám, tráva, tradice, trafika, trafika, trápit, trápení, tramvaj, trať, trasa, trávník tref, trefit, trefí, trend, tréma, trenýrky, trénink, trénovat, treska, treпка, trestá, trest, trestat, trezor, trip, trik, triko, tričko, tribunál, tribuna, trochu, trochl, trojče, troska, tropy, tropický, troubit, troubí, trouba, trojúhelník, troufat, troufalý, trubka, trubice, trubička, truhla, truhlář, trumf, trůn, trup, tryska, tryskáč, trýznit, tryskový, trní, trn, trnka, trčí, trpí, trvá, trpký, trp, trk, trh, trpaslík, trhák, trpělivost, metr, vítr, Petr, svetr, kilometr, decimetr, centimetr, kmotr, kmotra, mistr, lotr, vatra, játra, patro, citron, Ostrava, otrava, ostrá, strach, stráž, stroj, strop, strom, struna, stručný, strup, strejda

Spojení s TR

bratr, bratranec, bratrský, bratrství

br, bra, bre, bry, bro, bru, brabra, brebre,....

brk, brko, brčko, brky, brčka, brka, brva, brnká, Brno, Brdy, brok, broček, brtník, brzy, brzičko, brzda, brzdí

branka, brána, brada, bradička, bradavice, brak, brambora, bramborák, bramboračka, bramborový, bramborová, bránit, bránice, branný, brát, brašna, brázda, Bratislava, Brandýs, Brandýsek brečet, brečí, breč, brejlovec, breptat, brept, brekot

brigáda, briketa, brilliant

brod, brokovnice, brouk, brouček, bronz, bronzový, brousek, brousit, brousí, broušený, brožovaný, brož, brožura

brnění, brusle, bruslit, bruchet, bruneta, brunet, brusinka, brutalita, brutální, brýle, bryndák, brzda, brzdít, brzy, brzo

ubrousek, obr, bobr, zubr, kobra, zebra, obrana, zbraň, obrázek,

ubrus, ubrousek, sebral, obrys, dobrotisko, obrok, dobrý, dobrá, dobré

fr, frk, frky, frká, frnk, frnká, frč, frčí, nefrč, nefrčí, nefrká, frčet, frkat, nefrčet, nefrkat

frak, fráček, freska, Francie, Franta, František, Františka, Frýdek, Frýdlant, Frenštát, frajer, frakce, frakční, frank, fraška, fráze, fréza, fronta, frčet, frézie, fretka

kafr, kafrový, kufr, kufry, afrikán, zafrkat, zafrkal, nefrkej

vra, vre, vri, vro, vru, vrk, vrch, vrč, vrš, vrt, vrz, vrká, vrčí, vrkot, vrba, vrtá, vrhám, vrkot, vrstva, vrtí, vrzá, vrtule, vrtoch, vršek, vrba, vrána, vrata, vrah, vrazit, vrazí, vráska, vratký,

v reklamě, v rámu, v ruce, v republice, v rodině, v rukávu, v radosti, v rozletu, v rukavicích, v rozkvětu, v rouchu, havran, návrat, vrtulník, kolovrátek, svrab, svrbí, vyvrtat, tvrdí

A teď celé věty:

Nejprve používáme pouze jedno slovo s „R“ ve větě. Postupně můžeme kombinovat – např: Brácha brousí jazýček. Tý brďo, bradavice! Bramborák je z brambor. Dobré ráno. Dobrý den. Dobrý večer. Dobrou noc. Dobrou chuť. Bruneta brečí. Brunet Bruno nosí brýle. Brzda je dobrá. Viděli jsme bobra, zubra, brejlovce a kobru. Zebra jsme neviděli. Zbraně jsou brutální. Na ubruse leží brožura s obrázky. Na brigádě v Brdech jsem zapomněl brašnu. Nebreptej a sněz ty brambory. Sundej si brýle a nasad si brusle. V bráně stál brácha. Brzo bude umět bruslit. Brouček s broukem brečí v trávě.

A nakonec básničky:

Malý brouček v trávě brečí,
broučková ho jísti učí.

Dává broučku do pusinky
broskve, trnky a brusinky.

Brum brum bručí medvědi,
bručí, že to nevědí.

Nebruč, malý medvěde,
bručením nic nesvedeš.

(<http://ktmr.blog.cz>)

Pohybové hry

„Na dva mrazy, „Na peška“, „Na ovečky a vlka“, „Na babu“, „Honzo vstávej“, „Na barevná auta“, „Na malé a velké ptáky“, „Na hastrmana“, „Na černou slepičku, „Honičku“, „Zlatá brána otevřená“, „Pletla kytku v rozmarýnu“, „Na sochy“, „Na vlak“, „Míšo probud' se“, „Na okurky a myšku“, „Na tunel“, „Pamatuj si svou značku“, „Na kukačky, „Motýli, čápi, žáby“, „Točíme kolečko“, „Na šáteček“, „Vítr honí mraky“, „Boj o židličku“

Příloha č. 8

Písně

Září

„Cibuláři“, „Šel zahradník“, „Zahradník“, „Na zahrádce“, „Když jsem šel do Prahy pro hrách“, „Na tom Pražském mostě“, „Pásla ovečky“,

Říjen

„Náš sad“. „Ježek a medvěd“, „Kopu brambory“, „To je práce na zahrádce“, „Vítr fouká“, „Fryštacký pan..“, „Dú, Valaši dú“

Listopad

„Listopad“, „Už je podzim“, „Podzim“, „Nad Fryštákem je hájíček“, „Kalamajka“

Prosinec

„Čerte, čerte, čertíku“, „Mik Miku“, „Mikuláši, Mikuláši“

Štědrej večer nastal

štědrej večer nastal,
koledy přichystal,
koledy přichystal.

Panímámo vstaňte,
koledu nám dejte,
koledu nám dejte.

Panímáma vstala,
koledu nám dala,
koledu nám dala.

„Vánoce, vánoce, přicházejí“, „Nesem vám noviny“, „Narodil se Kristus pán“, „Koleda, koleda Štěpáne“, „Pásli ovce valaši“, „Tichá noc“, „Má maměnka cosi má“

Leden

„My tři králové“, „Bude zima bude mráz“, „Sýkořička“, „Huboval vrabčák“

Únor

„Zima je tu děti“, „Už zvědavá paní zima“, „Přiletěl k nám koledníček“, „ Na poli jsou hlávky zelí“, „Zajíček své jamce“, „Běží liška k táboru“

Březen

„Beskyde, Beskyde“, „Běžela ovečka“čarovné zvonění ovečkám – zvonkohra, „Studánka je čistá“, „ Černá vlnka na bílém beránku“

Duben

„Šel zahradník“, „Seju, seju mák, „Víte-li pak, jak sedláček“, „Až do Jíčína“, „Dolů přes Fryštáček“, „Fryštáček je pěkné město“, „Laštovička černý pták, přeletěla přes Fryšták“

Květen

„Máminy oči“, „Maminka má dneska svátek“, „Chovejte mě má matičko“ „Hořela lipka hořela“, „Šla Nanyňka do zelí“, „Čuníci“, „Sluníčko“

Červen

„Každá škola má svůj konec“, „Prázdniny to je dětský ráj“, „Jaro, léto, podzim, zima“, „Čáry máry ententýky“, „To je on, malý slon“, „Na tisíce mil“, „Zítra jedeme do ZOO“, „Sláva nazdar výletu“

Říkadla, básně a rozpočítadla

Podzim malířem

Podzim koupil malovánky
pastelky a barvičky,
bílou míchá beránky,
hnědou barví zajíčky.
stromy někde natřel rudě,
jinde celé do zlata,
vybarvené listí pouští
z větví přímo do bláta.

Říkadlo

List, list, lísteček
utrhl ho Jeníček.
Pěkný lísteček červený,
od malíře barvený.

Střevíčky

Jitka Novohradská
Září už zamyká
zahrádku na klíček.
Kam léto odběhlo?
Ztratilo střevíček
utíká dál a dál....
Topol ho zasypal
Lístečky z koruny.
A podzim obouvá
vybledlé ocúny....

Podzimní říkanka

Září, říjen, listopad,
koho zebe, není rád.

Ať si koupí teplé boty,
nemusí se zimy bát

Pro klidné spaní

Už budu spát postýlko
jen co zhasne světýlko
skrčím se a zavřu očka
slunko na mne ráno počká
zalechtá mě zašimrá mě
a já rozběhnu se k mámě
mámo mámo už je zase den
slunko svítí do oken.

Pro spaní

Na nebi svítí světýlka
už tě čeká postýlka
na nebi svítí měsíček
z kapsy tahá za klíček
zamyky zamyky očička
spánek sedá na víčka
ještě malou pohádku
o kouzelném pohárku
očička se zavírají
budem spinkat jako v ráji.

Říkanka k obědu

Talířek je kulatý,
polévka je horká.
Ale já se nespálím,
do polévky foukám.
Přeji dobré chutnání.

Děkujeme za přání a žádné povídání.

Na dvoře hrabala malá kuřátka
Na dvoře hrabala malá kuřátka,
nemohla přeletět, podlezla
vrátka.

Viděl jsi synečku, viděl jsem
pane,
malinkou skulinkou koukal jsem
na ně.

Položili maličkou

Položili maličkou na vyhrátou
mez
a nad její hlavičkou šumí, šumí
les.
Není to les jako jiný, jsou tu
samé kopretiny.

Přiběhla k ní koroptvička,
co tu dělá ta maličká.
Přiběhla k ní mandelinka,
co tu dělá ta malinká.
Nic nedělá, tiše spinká,
samotinká malinká,
líčka jako jablíčka,
koníčky jí sladce hrají,
ptáčkové jí cvrlikají.

Velikonoční koleda

Hody, hody, doprovody, dejte
vejce malovaný,

nedáte-li malovaný, dejte aspoň
bílý,
slepička vám snese jiný,
za kamny v koutku,
na vrbovém proutku,
proutek se ohýbá,
vajíčko kolíbá,
proutek se zláme,
slepička z něj spadne.
Vajíčko se odkoulí
do strejčkovy stodoly,
vajíčko křáp, slepička kdák,
panímámo, máte mi ho dát!

Zas skřivánek zpívá
a svítí sluníčko,
dojdi k nám, Janíčku,
pro pěkné vajíčko.

Hody, hody

Hody, hody, doprovody,
dejte medu, žádné vody,
nechci vody, dejte medu,
jinak od vás neodejdu.
A nakonec, tetičko,
dejte pěkný vajíčko.

Tetka, kam jdete?
Co to nesete?
Pár vajíček od slepiček,
kousek másla od kraviček
a Zuzance na gatě
na zelené, strakaté.

Jíva a líska

Po jaru se jívě stýská,
kočičky jdou na zvědy,
jestli také teta líska
má už zlaté jehnědy.

Hopsa hejsa hopsa,
dáme koňům ovsa
a hříbatům otavy,
pojedeme do Prahy.

Když jsem přišel do lesíka,
byla ještě rosa,
sedl jsem si pod stromeček
a poslouchal kosa .

Byla ryba u potoka,
měla v hubě klíč,
když tam přišla panímáma,
byla ryba pryč.

Melu melu pšeničku,
do modrého hrníčku.
Až umelu budu píct,
až upeču,budu jíst.

Mysliveček časně vstává,
na zajíčka pozor dává.
Mysliveček dup dup dup,
a zajíček cup cup cup.

Pepíku,Pepíku,
copak dělá babka?
Sedí doma na peci
a strouhá si jabka.

Aničko stůj
auto houká
na něm v pytli
bílá mouka.
Auto mouku rozváží
z dalekého nádraží.

Eskymáci, to jsou máci,
ti když nemaj žádnou práci,
sundají si holínky
a dávají si pusinky.

Vašek šašek nešika,
šlápnul kočce do mlíka,
utřel louži u dveří -
kočka nemá večeři.

Ivánku náš,copak děláš?
děti jdou do školy,
tys ještě v posteli,
o nic nedbáš,o nic nedbáš.

Zeptejte se Zuzany,
kde je město Zbuzany.
Vám to řekne,ta to ví,
už to řekla tátovi.

Bleška

Letos stejně jak vloni
skáče bleška po poli.
Kdo nejede na koni,
toho bleška dohoní.

Alík leží na bříšku,
Hop! A má jí v kožíšku

Zimička

Zima, zima, zimička,
hází bílá peříčka,
děti si je chytají,
koule si z nich dělají.

Pekař

Pekař peče rohlíky,
veliký - ták veliký.
Jako stromy v lese,
jako domy v městě,
každý se jich leká,
jsou veliký jak řeka.
Veliký jak vlak,
tak veliký, tak.

Kdo je pták
Kdo je pták, ten lítat musí,
zkoušejí to slípky, husy.
Hanba tomu, kdo se bojí
a kdo s křídly v blátě stojí.
Frnky, frnky, všechno frčí,
nic nesvede, kdo se krčí.

Bílá myška

Bílá myška, bílá myška,
zaleze ti do kožíška.
Vyměří si fouskem mírku,
prokouše v něm malou dírku.
Vrzy, vrzy, vrz,
abys v noci zmrz.

Houpání

Hou, hou, houpý hou,
jdou jedna za druhou,
kačeny se kolébají,
a děťátko pohoupají.

Říkanka

Jedna lžička za babičku,
jedna lžička za tátu,
jedna lžička za kočičku
a za sestru Agátu.
Jedno sousto za panenku,
co má svetřík pletený,
jedno sousto za Mařenku
a oběd je snědený.

Sviť, měsíčku, sviť

Sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.
Šiju, šiju si botičky,
do sucha i do vodičky.

Kalamajka, mik, mik, mik

Kalamajka, mik, mik, mik,
oženil se kominík.
Vzal si ženu Elišku
v roztrhaném kožíšku.

Vrátka

Kam se chodí vrátky?
To ví každý popleta:
tam a zase zpátky,
domů nebo do světa.

Řežu dříví

Řežu dříví na polínka,
ať má čím topit maminka,
řežu, řežu polena,
až mě bolí ramena,
až mě bolí celý kříž,
řízy, řízy, řízy, říz!

Cupy - cupy, nožičky

Cupy - cupy, nožičky,
nebojte se vodičky!

Která se dá umýti,
bude lépe choditi.

Která se dá umýti,
bude lépe choditi.

Zima

Přišla zima,sněží,
mrzne jen to praští,
po klouzačce Anča běží,
na zem sebou praští

Veverka

Veverka sedí v pelíšku,
louská devět oříšků.
Šel tam tudy Pepek,
se dvěma jí utekl

U rybníka

U rybníka Mařka sedí,
jak větřík vane,kam
fouká,hledí,
dívá se,jak vítr duje,

jak honí mráčky po nebi.
Jak ve vodě rybka pluje,
jak ve vlnách se šplouchá,
jak z vody hlavu vystrkuje
a na Mařku kouká.

Rak

Leze Janek z potoka,
všude voda cáká,
zacvakala klepeta,
má na palci raka.

Špity

Špity,špity bábo,
já jdu pro to sádlo,
aby dědek nevěděl,
on by na mě pověděl.
Špity,špity dědku,
já jdu pro tu štětku,
aby dědek nevěděl,
on by na mě pověděl.

Žáček

Hodný žáček,
jak vojáček,
tiše vstane,
tiše sedne,
už se ani neohlédne.

Hejbejte se

Hejbejte se, kosti moje,
já mám doma ještě dvoje.
Až ty jedny polámu,
hodím s nima na slámu
a ty druhý popadnu.

Muchomůrky

Muchomůrky náš les krášlí,
cestou jsme jich hodně našli,
a co motýlů a much,
šumí, bzučí jimi vzduch

Vánoční čas

Zvonečky ještě zacinkají,
jen tik tak tik tak do ticha,
hodinky pomalu utíkají,
čas nerad někdy pospíchá.
Já v noci vstanu, a pak tajně,
alespoň o kousek maličký,
(neříkejte to nikomu na mě).

Letí, letí ptáček

Letí, letí ptáček,
letí pod obláček.
Obláček se mračí,
kapky se v něm tlačí.
Padej, padej deštíčku,
zazpíváme písničku:
Prší, prší jen se leje
kam koníčky pojedeme.
Pojedeme na luku,
až kukačka zakuká.

Kašpárek si poskakuje

Kašpárek si poskakuje,
tak si nožky procvičuje:
ručkama si kývá,
očkama se dívá,
teď si dřepne, klekne, sedne,
lehne - už se ani nehne!

Barvičky

Mám zelenou barvičku,
tou nakreslím travičku.
Žlutou tužkou housata,
zasvítí jak ze zlata.
A červená barvička?
Ta nakreslí jablíčka.
Už jsou zralá, nízko visí,
pojdte děti, kousněte si

Koledníček

Já jsem malý,
přišel jsem si pro troníček,
troníček mi dejte,
nic se mi nesmějte.

Malý chlapec

Když jsem já byl malý chlapec,
na housle jsem hrával,
struny se mi přetrhaly,
smyčec se mi zlámal

Říkadlo

Kočka byla v bále,
ztratila korále,
pes je našel,
dostal kašel

Bedla

Stojí, stojí bedla,
ráda by si sedla.
Nožička jí bolí,
jak tam stojí v poli.

Prosinec

Každým rokem nakonec,
přijde měsíc prosinec.
Přinese nám stromeček,
pod stromečkem dáreček

Ťapáček

Šel Ťapáček po mostě,
nesl pentle nevěstě,
uklouzla mu nožička,
pentle vzala vodička.

Moucha

Spadla moucha
do capoucha,
zlámala si koleno,
tři neděle naříkala,
tuze jí to bolelo.

Dědečku, koleda

Dědečku, ,
dejte oříšek nebo dva.
Nedáte-li oříšek,
provrtáme kožíšek.
Dědečku, dědečku, koleda.

Vláček

Jede, jede mašinka, kouří se jí
z komínka,
jede, jede vláček, malý
motoráček,
tú, tú, tú auto už je tu,
pojeď mámo, pojeď s námi,
auto už je za horami,
tú, tú, tú auto už je tu.

Mašinka

Jede, jede mašinka, kouří se jí
z komínka,
jede, jede do daleka, kde na
děti voda čeká

Lidoop

Hopsa, hejsa, hop, hop, hop,
takhle skáče lidoop,
hopsa hejsa po pralese,
až se celý pokoj třese.

Talířek

nachystáme ukázováček a
celou rukou kroužíme)
Talířek je kulatý, polévka je
horká,
(vložíme jméno svého dítěte)
Vendulka se nespálí,
do polévky fouká (foukáme).

Stromečku vstávej

Stromečku vstávej,
ovoce dávej,
umej se, ustroj se,
je Štědrý den!

Medvědi

V koutku tiše se směje
medvídek plyšový.
Zeptám se "copak se děje?
a on mi odpoví
Dnes v krabici s hračkami
našel jsem korálek duhový
Mrštil jsem s ním a kupodivu

on se nerozbil.
Zůstal ležet v rohu u skříně
paprsek slunce na něj zabloudil
a on...celý se rozzářil.

Ptal se kocour kočky
Ptal se kocour kočky,
zač je kilo čočky.

Kočička to nevěděla,
staré myši ptát se chtěla.
Myška se jí vysmála,
ještě se jí schovala.

Kachna
Jede, jede panáček,
má žlutý zobáček:
kde voděnka hrčí,
tam zobáček strčí.

Skřítek v uchu
Juchú, juchú
já mám skřítku v uchu!
Venku prší, já jsem zmokl,
ale on je v suchu.
Juchú, juchú,
já mám skřítku v uchu!
Nechcete ho? Dám ho zdarma,
toho neposluchu!

Podzim
Sluníčko se rozloučilo s
kytičkami, s travičkou,
na cestu jim zamávalo
paprskovou ručičkou.

Jděte všichni honem spát,
musím podzim přivítat!

Rozpočítadla

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět
Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
cos to, Janku, cos to sněd?
Brambory pečený,
byly málo maštěný.

Ene bene
Ene bene elka ,
je ta řeka velká ,
ene bene kuk ,
koupe se tam kluk.

Ene bene
Ene bene Emane,
kdo tu babu dostane,
ten to není, ten to je,
ten tu babu dostane.

U potoka roste kvítí,
říkají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč.

Bubnuje tam na bubínek
je to skřítek Budulínek
Bumtarata buchy, buch,
až mě z toho brní sluch.

Šla veverka na jahody
utíkala kolem vody,
jahody se rozsypaly

na veverku napadaly
běž holčičko běž,
veverušku těš.

Zdrojem pro výběr básní, říkadel a rozpočítadel je zdroj Logopedie – procvičování hlásek (<http://ktmr.blog.cz/rubriky/rikanky-a-basnicky>).

Jazykový rozvoj dítěte - základní mezníky vývoje řeči

Vznikem a vývojem komunikačních kompetence dítěte od narození do věku 6-7 let se zabývá pedolinguvistika. U nás tento termín zavedl český fonetik prof. Karel Ohnesorg. Na počátku dětské řeči probíhá etapa prelingvistická, předjazyková a v ní dítě postupně zvládá zvukovou komunikaci s okolím, ale ještě neumí užívat ani nejjednodušších slov. Vývoj řeči probíhá od prvních dnů života prostřednictvím komunikace s dospělým od stádia předverbálního až po zformování jazykové kompetence dospělého. Prochází obdobím broukání, monotónního opakování jedné či více slabik se souhláskami v oblasti obouretné (a-pa-pa), (a-ba-ba), dásňové (a-ta-ta), (de-de-de), měkké(tě-tě-tě), (dě-dě-dě), předopatrové (ka-ka-ka), zadopatrové (ga-ga-ga), hrtanové. Ve dvou letech může zdravé dítě zvládnout (až na některé výjimky) systém fonémů češtiny.

dítě 3-4 leté	dítě 4-5 leté	dítě 5-6,7 leté
zná již více než 1000 až 1500 slov a začíná tvořit všeobecnější pojmy	Dítě již ovládá 1500 až 2000 slov , pomocná slůvka, názvy osob, zvířat a věcí	Dítě již ovládá 3000 a více slov , koncem 6 roku až 6000 slov je to hranice k běžnému dorozumívání
Období symbolického a předpojmového myšlení, symbolické je předpokladem schopnosti dítěte věci nazývat, znamená to, že umí rozlišovat mezi označením a označenou realitou	Dítě je schopné názorného myšlení, které postupně později přechází ve schopnost konkrétních operací (to znamená, že dítě myšlenkově zvládá vztahy a jevy, které se týkají předmětů, s nimiž lze manipulovat)	
dokáže říct své jméno a jména svých sourozenců	Řečový projev by měl být gramaticky správný, obsahovat všechny slovní druhy, při řeči používat přídavná jména a slovesa. Ve výslovnosti mohou přetrvávat nepřesnosti.	Chápe složitější příkazy. Používá všechny druhy slov v gramaticky správném tvaru. Užívá slova obecná i konkrétní a umí vyloučit ze skupiny nepatřící předmět.
poměrně zřídka však užívá některé předložky a spojky	Dítě dokáže říct své jméno, příjmení, bydliště	Zná své jméno, bydliště, adresu i adresu mateřské školy
Učí se pojmenovávat předměty, činnosti, jevy, vývoj slovní zásoby závisí na zkušenostech dítěte, pochopení	Umí pojmenovat své kamarády ze školky a příjmení některých	Pojmenuje své kamarády, děti ve třídě, zná jména svých učitelek

situací a logických vztahů, teprve pak se stanou jednotlivá slova součástí slovní zásoby. Nejprve dítě slovům rozumí, ale ještě je aktivně nepoužívá – pasivní slovní zásoba. Okruh slov, které dítě již používá v komunikaci, nazýváme aktivní slovní zásoba.	Pojmenovává předměty denní potřeby a vše kolem sebe s čím se setkává, popisuje místnosti	Vyjmenuje členy své rodiny a ví kde pracují
	Správně dýchat při řeči	Umí popsat prostředí v mateřské škole i doma
Dítě začíná vyprávět o tom, co vnímalo, dítě vyjadřuje cíle svého jednání, příčiny obtíží, navrhuje způsob odstranění	Snažit se správně vyslovovat hlásky a umět mluvit šeptem, potichu, hlasitě	Zná cestu z domova do mateřské školy a zpět, cestu do obchodu, k lékaři, má základní orientaci ve městě – umí ji popsat.
	Dobře znát 4-5 říkadel a uplatňovat je ve hře, umět výrazně přednášet s dětmi	Umí pojmenovat důležité budovy na náměstí a radostně očekává vstup do Základní školy
Je schopno mluvit v krátkých větách		
dokáže tvořit protiklady konce, 4. roku	Vedeme děti k vyprávění pohádek, zážitků	Umí pojmenovat předměty denní potřeby, jejich vlastnosti, z čeho jsou vyrobeny, k jakému účelu slouží
umí se naučit zpaměti básničky	Popsat vzájemnou polohu předmětů ve skříni.....	Umí se souvisle vyjadřovat, správně a srozumitelně se dorozumívá s dětmi a dospělými.
při výslovnosti rozlišuje hlásky sluchem i když má problémy s hláskami sluchově podobnými, nebo s hláskami, které se těžce vyslovují	Snažíme se používat spisovnou češtinu a rozvíjet spisovné vyjadřování	Dítě umí vyjádřit své myšlenky, představy, city a přání
	Pozorně vyslechnou pohádku a pokusit se o dramaturgii – charakteristika postav	
při pobytu v mateřské škole se obohacuje rozvoj řeči dítěte	Pokud dítě používá gramaticky nesprávný tvar, učíme ho zopakovat ho správně	Dítě umí přesně pojmenovat předměty a jevy
dítě často pátrá po příčinách jevů otázkou obvyklou v tomto věku „proč“	Dítě se učí neskákat si při dialogu do řeči	Dítě umí používat protikladná slova, používat a nacházet slova podobná svému významu, i slova zdobnělá

(výběr z tabulek o vývoji dítěte předškolního věku)

Logopedické pomůcky

Přehled přístrojů a pomůcek určených k reedukaci řeči u pacientů, rytmizaci řeči, ke zjištění schopnosti stereognostického vnímání v dutině ústní, slouží k odhalení orofaciálních dysfunkcí a nácviku hybnosti jazyka aj.

Logohelp 1

Digitální přístroj je prostředek zdravotnické techniky určený k reedukaci řeči u pacientů s Dg. Balbuties ve foniatrických a logopedických ordinacích. Současně je možné využití k diferenciální deagnostice vad řeči.

Logohelp 2

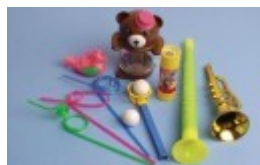
Zdravotnická pomůcka určená pro pacienty s Dg. Balbuties k dennímu nošení. Pomocí tohoto přístroje dochází k využití zvukové zpětné vazby při poruchách plynulosti řeči.

LOGO bzučák

Slouží k rytmizaci řeči a nácviku vysokých a hlubokých tónů. Vhodné i pro děti se specifickou poruchou učení a poruchou fonemického sluchu.

Logodech

Soubor jednoduchých pomůcek pro dechové cvičení.

Logotest 1

Logopedická pomůcka ke zjištění schopnosti stereognostického vnímání v dutině ústní, slouží k odhalení orofaciálních dysfunkcí a nácviku hybnosti jazyka.

Logo sondičky

Pomůcka pro foniatra i logopeda k navozování hlásek.

Rotavibrátor

Je jedna z nejlepších a nejrychlejších pomůcek logopeda a foniatra k navození hlásky "R".

Logomalovánky

Počítačový software pro logopedickou praxi. Reeducace hlásek, nácvik fonemického sluchu, analýza a syntéza hlásek a mnohé jiné...

Logodemo

Logopedická pomůcka k názornému předvádění postavení jazyka při nácviku výslovnosti.

(<http://www.logoped.cz/prodej-pomucek/logopedicke-pomucky/>)

Při zápisu do školy má dítě umět

Předpoklady předškoláka před zápisem do školy	
1.	<i>říct své jméno, příjmení, bydliště, počet roků</i>
2.	<i>jméno otce, matky, sourozenců</i>
3.	<p><i>sebeobsluha:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → oblékání, zapínání, zavazování, skládání → používání WC, umývání rukou, stolování, příbor → zvládnutí jemné motoriky – správný úchop – držení tužky, lepení, stříhání, překládání, vymalovávání, malování štětcem, modelování
4.	<i>soustředěnost asi 20-30 min., dodržování režimu dne</i>
5.	<p><i>samostatné vyjadřování</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → pozdrav → poděkování a požádání → komunikace s druhým člověkem, umět odmítnout komunikaci s nebezpečným člověkem
6.	<p><i>rozlišování</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → tvary a velikosti, srovnávání → pojmenování tvarů, některých geometrických → početní představy 10-15 → orientace na papíře (vpravo, vlevo, nahoře, dole, uprostřed) → rytmus → dělení slov
7.	<p><i>správná výslovnost hlásek a tvoření větných celků</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči → vyjadřovat se samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a

	<p>úsudky</p> <ul style="list-style-type: none"> → porozumět slyšenému → formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat → vyprávět příběh, pohádku → popsat situaci, pohádku → chápat slovní vtip, humor → sluchově rozlišovat začáteční i konečné slabiky a hlásky ve slovech → utvořit jednoduchý rým → poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, hononyma a antonyma → vést rozhovor → domluvit se slovy i gesty → rozlišovat některé symboly, porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci → poznat napsané své jméno → projevovat zájem o knihy
8.	<i>chůze do a ze schodů (střídání nohou)</i>
9.	<i>přecházení vozovky - bezpečnost</i>
10.	<i>schopnost reagovat na pokyn</i>
11.	<p><i>základní přehled a představy dítěte o</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → lidech → zvířatech → přírodě

(Tabulka sestavena kolektivem učitelek Mateřské školy Fryšták pro potřeby školy)

Přehled o rozvoji výslovnosti dítěte v MŠ

Jméno dítěte					lateralita
Datum narození					
třída					
školní rok		2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Výslovnost samohlásek	a				
	e				
	i				
	o				
	u				
	au ou				
Výslovnost souhlásek	m, b, p				
	v, f				
	h, ch				
	j				
	n, d, t				
	ď, ť, ň				
	k, g				
	c, s, z,				
	č, š, ž				
	l				
	r ř				
diag. sluchu					
zrak					
motorika atrič. orgánů.					
pohybové schopnosti					
grafomotorika					
intelekt					
pojmenování předmětů					
přednes					
vyprávění poh.					
vypráví zážitek					
aktivita dítěte					
určí hlásku na začátku, konci					
domluví se					
je mu rozumět					
umí naslouchat					

soustředí se				
vede rozhovor				
poznámka				

(Tabulka sestavena kolektivem učitelek Mateřské školy Fryšták, pro potřeby školy)

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

B P

2007

Marcela Ševelová

**(+POZN.: NA HŘBET TVRDÝCH DESEK NECHAT VYTISKNOUT DO SPODNÍ
ČÁSTI KALENDÁŘNÍ ROK ODEVZDÁNÍ A DO HORNÍ ČÁSTI JMÉNO A
PŘÍJMENÍ)**